

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ

ՀԱՅՄԻՔԿԻ ՄԻԷՑՁՅՔԻՁՐՈՅ
СЛОВАНСКА ВЗАИМОМНОСТЬ

ROČNÍK VIII, ČÍSLO 2, jún 2008

Z obsahu

- Slovanický svet
 - Prejav premiéra Fica
 - Čas pre novú slovanickú vzájomnosť
- Slovanické letopisy
 - Slovania a Karpatská kotlina
- Slovanické slovo
 - Bez vlastného štátu
 - Sila slova v osídľach moci
- Slovanická kultúra
 - Svetlina času
 - Antológia
- Rozhovor s Karlom Gottom
- Spravodajca
 - Kosovo, nezávislý protektorát...
 - Proti aktivizácii antištátnych síl

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ,
ročník VIII, číslo 2. Vychádza štyrikrát ročne
Vydáva Slovenská rada
Združenia slovankej vzájomnosti
Výtvarný návrh obálky a grafickej úpravy:

Ladon ©

Redakčná rada:

Predseda:

Doc. Dr. Jozef Mravík, CSc.

Členovia:

Prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc.

PhDr. Ján Dubnička, CSc.

PhDr. Jozef Daník

PhDr. Michal Eliáš, CSc.

Mgr. Emil Holečka

Mgr.art. Pavol Janík, PhD

Prof. JUDr. Jozef Králik, CSc.

PhDr. Maroš Puchovský

PhDr. Milan Sidor, CSc.

Šéfredaktor:

Július Handžárik

Adresa redakcie: Dobšinského 16,

811 05 Bratislava, č. tel. 524 91 861

e-mail: zsv@mail.t-com.sk

ISSN 1335-9010, evidenčné číslo: MK SR

2651/2001. Vyšlo v máji 2008

Na úvod

Jar 2008 pokračovala symptómami ďalšej etapy protislovankej Drang nach Osten - západným uznaním separatistického štátu Kosovo, prípravou výstavby americkej raketovej základne v Poľsku a Česku a rozšírovaním NATO smerom k jadru Ruska s ponukou vstupu pre Ukrajinu a Gruzínsko. Spolu s tým sa stupňovali aj akcie maďarského revizionizmu, ako boli použité už v službách hitlerovského Nemecka pred 2. svetovou vojnou. Nevyhnutnou reakciou na gorbačovsko-jeľcinovský rozklad a na tento vonkajší nátlak je pokus nového Ruska o sebazáchranu, ktorý zatiaľ vyvrcholil úspešnými prezidentskými voľbami a prestavbou prezidentskej a vládnej administrácie.

Hoci sa všetky tieto udalosti rozhodujúcim spôsobom dotýkajú predovšetkým osudov slovanických národov a teda aj slovanického národa, médiá cudzích vlastníkov na Slovensku im nevenujú nijakú serióznu pozornosť a pokračujú v produkovani infantilného politic-kého bulváru. Ozvenu týchto udalostí nájde teda čitateľ aspoň na stránkach nášho štvrťročníka – želáme mu k tomu pevnú vieru, že demokracia, čiže vláda ľudu, nakoniec predsa len zvíťazí aj v našich končinách.

Július Handžárik
šéfredaktor

SLOVANSKÝ SVET

Jednoznačný prínos pre Slovenskú republiku

Na 20. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky od 26. marca do 11. apríla 2008 odznela, ako obvykle, aj tvrdá "opozičná kritika" na zahraničnopolitické aktivity vlády SR. Slovakofóbnej opozícii sa nepáčili hlavne niektoré diplomatické kroky vlády smerom na juh a na východ.

Zo záznamu z rokovania NR SR, uverejneného v dvojtýždenníku pre politiku, ekonomiku a samosprávu Slovenský rozhľad, prinášame v skratke najdôležitejšie časti z vystúpenia predsedu vlády SR Roberta Fica k uvedenej problematike na 20 schôdzi NR SR.

Oficiálna návšteva predsedu vlády Ruskej federácie sa uskutočnila v intenciách programového vyhlásenia vlády, podľa ktorého zahraničná politika vlády Slovenskej republiky bude dôsledne vychádzať zo štátnych záujmov Slovenska s cieľom zabezpečiť nevyhnutné medzinárodné podmienky pre upevnenie bezpečnosti, hospodárskej prosperity štátu a pre zlepšenie životnej úrovne slovenských občanov. Vláda bude uskutočňovať dôveryhodnú, zodpovednú a vyváženú zahraničnú politiku. Nadviážeme na všetko pozitívne čo bolo doteraz v tejto oblasti vykonané a dosiahnuté. Samozrejme, že prioritne chceme a budeme všestranne rozvíjať spoluprácu s členskými štátmi Európskej únie a NATO. Ale budeme aj aktivizovať vzťahy s Ruskou federáciou, dôležitým faktorom bezpečnosti a prosperity Európskej únie. Budeme určite presadzovať vzájomne výhodné vzťahy s ďalšími významnými strategickými partnermi Európskej únie a Slovenskej republiky, najmä s cieľom ich lepšieho využitia pre hospodársky rozvoj Slovenska.

Vážené dámy a páni, hneď po schválení programového vyhlásenia vlády sme viacerí pri mnohých príležitostiach podčiarkli, že Slovensko nemôže byť iba jednostranne orientované na západ. Podčiarkli sme aj to, že svet má štyri svetové strany a je našou povinnosťou udržiavať dobré priateľské a vzájomne výhodné hospodárske vzťahy so všetkými, ktorí majú rovnaké záujmy ako Slovenská republika. Aj preto aktivity vlády Slovenskej republiky už mimo strategických povinností, ktoré máme v rámci EÚ a NATO, smerovali na juh.

Viete, že bola úspešná cesta do Lýbie. Dnes môžeme hovoriť o významnom pokroku pokiaľ ide vyrovnávanie libyjského dlhu voči Slovenskej republike. Pripravujú sa pomerne významné hospodárske kontrakty, modernizácia vojenskej techniky. Pokiaľ neabsolvujeme tieto cesty nič podobné by sa v praxi nezrealizovalo.

Pokiaľ ide o východnú dimenziu vláda Slovenskej republiky venovala veľkú pozornosť vzťahom s takými štátmi ako je napríklad Čína. Je mi veľmi ľúto a je to aj veľmi zvláštne, že predchádzajúca vláda napríklad zrušila veľvyslanectvo vo Vietname, do ktorého sa dnes hrnú všetci najvýznamnejší zahraniční investori, krajiny, ktorá má vysoký hospodársky rast a obrovský priestor na hospodársku spoluprácu. Preto musí byť jednou z priorit aj pre ministerstvo zahraničných vecí obnoviť zastúpenie Slovenskej republiky v tomto regióne.

No a dostávam sa k vzťahom s Ruskou federáciou, s krajinou ktorá je strategickým partnerom Európskej únie a určite musí byť aj významným partnerom pre Slovenskú republiku. Ako už dobre viete predseda vlády Ruskej federácie pán Viktor Zubkov navštívil oficiálne Slovenskú republiku na základe môjho pozvania v dňoch 3. až 4. apríla 2008. Netreba nič zakrývať. Ten dátum bol do určitej miery symbolický v tom, že sme si pripomínali 63. výročie oslobodenia Bratislavy a z tohto dôvodu sa popri rokovaní o hospodárskych a politických otázkach uskutočnila aj spomienková akcia na Slavíne. Chcem poďakovať všetkým, ktorí sa na tomto podujatí zúčastnili, pretože historický fakt, že vyše 6000 vojakov bývalej Červenej armády je pochovaných na bratislavskom Slavíne je historickým faktom a toto jednoducho musíme rešpektovať. A my nemáme záujem ani vyškrtávať ľudí z dejín, ani

vyškrtávať nejaké historické udalosti, ktoré boli. Návštevu predsedu vlády Ruskej federácie hodnotím veľmi pozitívne a bola určite prínosom pre Slovenskú republiku a jej ďalší hospodársky pokrok a rozvoj.

Čas pre novú slovanskú vzájomnosť

Nebojša Kuzmanovič

Stáročia pod cudzou nadvládou, tureckou a rakúsko-uhorskou, Srbi a Slováci jedni v druhých spoznali spojencov a priateľov, na ktorých sa možno spoľahnúť v boji za národné oslobodenie, rozvíjanie svojho národného jazyka, autonómnej kultúry a budovanie vlastného štátu. Národné spojenectvo a kultúrno-literárna blízkosť medzi našimi národmi boli výrazné predovšetkým v druhej polovici osemnásteho, počas celého devätnásteho a do polovice dvadsiateho storočia. Ako známy srbský historik Nikola Radojič hovoril: „Slováci vchádzali do života Srbov v Uhorsku prostredníctvom školských a politických vzťahov. Celkom presne bolo cítiť, že sa Srbi v prácach, pre ktoré ešte nemali vzdelaných ľudí, mohli práve na nich najviac spoľahnúť“.

Predtým boli tieto vzťahy a styky vo väčšej miere spontánne a individuálne. Neskôr boli dirigované ideologicky. Po druhej svetovej vojne oba národy potlačili svoju národnú svojbytnosť a bohatú národnú kultúru na úkor socialisticko-komunistickej ideológie, ktorá vnucovala ideu internacionalizmu a v súlade s tým aj znehodnocovala vlastné dejiny a tradíciu. Takže kultúrno-literárne styky museli byť ideologicky vhodné a tým aj neautentické.

Národnú tradíciu, národné dejiny, vlastnú kultúru, jazyk a vieru v budúcnosť potrebujeme pre orientáciu v súčasnom uniformnom a „ľahostajnom“ svete. Sú to hodnoty moderny, v ktorých srbská spoločnosť v najväčšej miere žije aj dnes. Žiaľ, v postmodernej západnej spoločnosti sa dávno minuli. Predstavujú pre ňu anachronizmus, aj keď sú pre človeka primeranejšie, ako „hodnoty“, ktoré vytvorila – masová ľaho-

stajnosť, pocit nudného opakovania, prešľapovanie na mieste, banálnosť inovácie, rozštiepenosť budúcnosti a pokroku a tak ďalej.

Súčasný francúzsky filozof z Grenoblu, Gilles Lipovetsky, ešte v roku 1983 predvídal vyčerpanosť postmodernej paradigmy, koniec takej západnej civilizácie, ktorú ona logikou vlastného vnútorného rozvoja aj vytvorila: „Od veľkých moderných pilierov, revolúcie, disciplíny, svetskosti, avantgardy sa upustilo v dôsledku hedonistickej personalizácie (telesného egoizmu, užívania si života). Technický a vedecký optimizmus upadol, keďže početné objavy boli sprevádzané hyperozbrojovaním blokov, ničením životného prostredia, zvýšenou osamelosťou jednotlivca. Už ani jedna politická ideológia nedokáže zapáliť dav, v postmodernej spoločnosti už nie sú idoly, ani tabu, nejestvuje už ani víťazoslávny obraz o samom sebe, nejestvuje dejinný projekt, ktorý dokáže zmobilizovať. Odteraz nás determinuje prázdnota, je to prázdnota zbavená tragickosti a apokalyptiky“.

Ak sme si vedomí, že cesta, ktorou kráčajú iní, je zahmlená, či nie je potom lepšie vrátiť sa na „poľnú cestu“ z rodiska a k starým hodnotám? A najmä vo svete, ktorý neuznáva právo na odlišnosť, aby sme nezostali, kantovsky povedané, v „samoochnutej nezrelosti“ a tak sa dožili konca vlastných dejín?

Keďže súčasná idea a prax globalizácie sú svetové procesy, dnes sa naskoľuje otázka, ako sa k nim má stavať naša kultúra. Ak sa tento svetový proces nekriticky prijíma, jestvuje nebezpečenstvo znehodnotenia národnej subjektivity (jazyka, tradície, viery, národnej literatúry), bez ktorej nejestvuje tvorba šitá na mieru človeka, lebo tvorba vyplýva z rozličnosti. Ak sa k tomu pridá kultúrny hegemonizmus, v ktorom tzv. veľké kultúry (dnes je to jedna, západoeurópska) úplne potláčajú tzv. malé, alebo im slúžia len ako „poznámky pod čiarou“, dostávame sa do situácie, v ktorej sa Babylonská veža znova stavia pred našimi očami.

Nedávna dejinná skúsenosť nás učí o tom, k čomu vedie nekritické prijímanie jedného epochálneho hnutia – socializmu ako svetového procesu: k potláčaniu subjektívnych síl v prospech kolektivismu, aby neskôršie vysvitlo, že ten nemôže existovať sám osebe. Výsledkom je jeho pád a rozklad takéhoto spoločenstva. Na druhej strane, neprijíma-

nie tohto procesu vedie k úplnej izolácii, ktorá sa predstavuje ako samoizolácia a ktorá zase vedie k slabnutiu duchovno-kultúrnej tvorivosti, lebo bez kontaktov s inými upadá do kultúrnej sebestačnosti a podozrivého mesianizmu.

Jednou z možných ciest, ktorá by neriešila túto špekulatívnu dilemu, ale naopak, veľmi reálne nebezpečenstvo pre existenciu tak našej minulosti, ako aj neistej budúcnosti, by mohla byť i cesta slovanskej vzájomnosti. Aj keď sa táto cesta môže podobat' dejinnému prežitku, či neoromantickému omylu, nebude od veci pripomenúť, že sa dejiny nekončia ani 20. storočím, ani atlantickou kultúrou. Doterajšie dejiny svedčia o striedaní rôznych civilizácií a tá slovanská, podľa Špenglerovej periodizácie, ani dodnes nedosiahla svoj vrchol.

Idea slovanskej vzájomnosti, aj napriek mnohým prekážkam, nie je abstraktným heslom. Slovanské styky sú prítomné dodnes: slavistické snemy a spolupráca slavistov, filmové a hudobné festivaly slovanských a pravoslávnych krajín, vzájomné návštevy folklórnych súborov, návštevy cirkevných spevokolov, spolupráca srbských a ruských intelektuálov. Najmenšia spolupráca je v knižnej oblasti, keďže sa veľmi málo a vzájomne prekladajú diela, hoci je to jedna z najdôležitejších oblastí. Ale, predsa, všetky dvere k oživeniu slovanskej vzájomnosti nie sú zatvorené.

Spolupráca a slovanská vzájomnosť, ktorú Srbi a Slováci a medzi nimi najumnejší Vuk, Njegoš a Branko na jednej strane a na druhej Šafárik, Kollár a Štúr – uskutočňovali v prvej polovici devätnásteho storočia, môže byť správnym a dobrým smerom, ako je možné dnes rozvíjať duchovno-kultúrnu spoluprácu našich národov, aby sme neskončili v západnom duchovnom zapadákovu.

*(autor je srbský knihovedec, literát a filozof,
Kultúra č.4/2008)*

Slovania a Karpatská kotlina

Július Handžárik

Západná oblasť Maďarskej republiky

*V prvom tohoročnom čísle nášho časopisu sme začali pod titulkom Slovania a Karpatská kotlina uverejňovať na pokračovanie výňatky z fundamentálneho diela profesora Jána Stanislava **Slovenský juh v stredoveku**. Pokračujeme uverejňovaním výňatkov z jednotlivých kapitol diela v členení zhruba na západnú, strednú a východnú oblasť dnešnej Maďarskej republiky. Na uľahčenie identifikácie jednotlivých spomínaných slovenských lokalít pre dnešného čitateľa, okrem členenia územia Maďarska podľa pôvodných stolíc ako je uvedené v diele prof. Stanislava, rešpektujeme aj dnešné územné členenie MR na jednotlivé župy, ktorých názvy tiež uvádzame v dnešnom maďarskom oficiálnom znení. Pri názvoch jednotlivých miest, obcí, riek, potokov a pod. uvádzame najskôr pôvodný slovenský názov podľa autora a za ním v zátvorke maďarský názov podľa autora, resp. podľa terajšieho stavu. Pre absenciu príslušných typografických znakov v našej technike pôvodné staroslovenské hlásky a znaky v názvoch jednotlivých lokalít (nosovky, polosamohlásky, jery) uvádzame približne v dnešnom fonetickom znení.*

Do západnej oblasti MR sme v našom výbere z diela profesora Jána Stanislava **Slovenský juh v stredoveku** (Národné literárne centrum, Bratislava 1999) zaradili dnešné župy Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém, Zala a Somogy, teda súvislé územie od slovensko-maďarských až po chorvátsko-maďarské štátne hranice, spadajúce do územia historickej Panónie. O slovanskom a slovenskom osídlení Panónie a celej Dunajskej kotliny profesor Ján Stanislav vo svojom diele uvádza:

Slováci sídlia v Dunajskej kotline najneskoršie od začiatku VI. storočia. Nás zaujíma otázka, v ktorých oblastiach žili Slováci asi tak do konca stredoveku, čiže do konca XVI. storočia. ... Dnešná rozloha Slovenska, keby sme k nemu pribrali aj východnú Moravu (autor dokončil svoje dielo v roku 1943 a vtedy bola východná Morava ešte výrazne slovenská – pozn. J. H.), nás mýli a zatieňuje náš obraz, ba zvädza k pesimistickému názoru na politickú i etnografickú rozlohu slovenského národa v minulosti. Avšak ani dnes slovenské etnografické územie nie je také malé, ako ho zakresľuje politická mapa. Veľké státisíce Slovákov žijú mimo politického Slovenska. Za hranicou Slovenska pozorujeme veľké kompaktné územia, ktoré súvisia ešte aj dnes so slovenským celkom, a zasa iné, ktoré sú už od neho odrezané. ... Pohľad na mapu starých slovanských sídiel v Panónii nám hovorí, že Slovania tu žili v značnom počte ešte aspoň päťsto rokov po príchode Maďarov. ... Celkový ráz severnej väčšej polovice Panónie bol slovenský. Na to je celý rad výrečných dokladov. ...

Naším skúmaním sa ukázalo, že sídla Slovákov v Panónii išli poza Neziderské jazero na západ, potom sa slovinsko-slovenská hranica skrúcala oblasťou Rabice (maď. Répce, nem. Rafnitz) na juhovýchod a ľavou stranou rieky Ráby išla na juh. V Zalianskej stolici išla na západe povodím Krky (maď. Kerke) či skôr rozvodím Krky a Zaly, na juhu ide približne rozvodím Drávy a Zaly. V Šomodskej stolici pokračuje hranica medzi Slovákami a južnými Slovanmi rozvodím Drávy a Blatenského jazera, na rozvodí pravých prítokov rieky Kapoša a ľavých prítokov Drávy. V Baranskej a Tolnianskej stolici sa tento smer tiež udržiava. Na Dunaji sa Slováci stretali s južnými Slovanmi medzi Budislavom (Bogyiszló), ktorý má ešte slovenský hláskotvorný znak a Srēmľanmi (Szeremle), ktoré majú už južnoslovenskú črtu. ... Pri príchode Maďarov bolo všetko obyvateľstvo tohto územia slovenské. S protiavarskými bojmi Karola Veľkého začína sa vnikanie Nemcov do týchto krajov. Usadili sa popri väčších riekach a žili tu spoločne so Slovanmi. Maďari sa tu začali usadzovať až v X. storočí len ako strážcovia hraníc, bolo ich málo a v bojoch boli často decimovaní a nahrádzaní Rusmi a Pečenehmi. To sa dá vyčítať práve z miestopisných názvov, medzi ktorými je len veľmi málo takých, ktoré pochodia z maďarčiny.

Župa Győr – Moson – Sopron

V bývalej Mošonskej stolici, idúc cestou z Bratislavy na juh smerom na mesto Sopron sú väčšie obce Kopčany a Gáta, nasleduje Perin (Parndorf – Pándorfalu) – zápis Perin z XVIII. storočia dokazuje, že tu ešte vtedy žili Slováci. Okolie bolo tiež slovanské. Medzi jazerom a Parndorfom je hora Kál a boli tu osady Kál a Sečin a pod. Na ostrove medzi Litavou a Dunajom, ako zistil už Elemér Moór (1), toponomastika je slovanská a maďarská. Slovanské meno malo aj rameno Dunaja pri Oroszváre: Pezna (1266) zo základu „piesok“, ako poľská Piosna a srbochorvátska Pesnica. Popri ceste z Oroszváru na juhovýchod je viac osád so slovanskými menami, napríklad Zvěrk (Zerk), Bán (Horvát Járfaľu), Rajka, Bezene (Bezenye) – ako slovenské Bzince, Bzenica, Bziny, Bezinka, atď., slovinská Bezena, srbochorvátska Bezenica. Pri Óváre za Litavou je dnes Lučín (Lucsony) – ako poľský Lonczyn, slovenský Lučenec a i. Tesne s týmto osídlením súvisia slovenské osady na ostrove Szigetköz medzi mošonským ramenom Dunaja a jeho hlavným tokom. Na jednom i druhom brehu Dunaja je osada Bodáky (Veľký a Malý Bodak), neďaleko je Drnov (Darnó), Žely (Zselyi), pole Vrbáň (Orbán) a i. Vývinovo neobyčajne zaujímavé je meno obcí Horvát- a Magyar Kimle, ktoré sa hláskoslovne v maďarčine zmenilo zo slovenského Kameňa, ako to ukazujú doklady (Kamana 1210, Kamene 1274). Ďalej na východ sú to lokality Ladomer (Ladamér), Zámol (Zámoly), Malý a Veľký Bojč (Kis a Nagy Bajcs), Vojník (Vének), atď. Z miestnych názvov dodnes vidno, že základnou vrstvou obyvateľstva Szigetközú boli Slováci.

V bývalej Šopronskej stolici bývali Slovania pod horstvom Litavy na ceste idúcej do Šopronu. Nadväzujú na slovenské osídlenie Mošonskej stolice popri ceste idúcej z Bratislavy na juhozápad. Na hranici Šopronskej a Mošonskej stolice je obec Šašiň (Sásony), ktorá sa po nemecky volá Winden, čo je staré germánske pomenovanie Slovenov – Slovákov i Slovincov. Germánsky názov obce svedčí o prastarom slovanskom resp. slovenskom osídlení tohto územia. Cez obec tečie potok Rěčka (Ritsch), čo taktiež ukazuje na veľmi staré slovanské osídlenie, lebo pôvodné mená potokov a riek sa konzervatívne dlhodobo zachovávajú! Sama rieka Rabica (Répce) má v maďarčine tiež formu

prevzatú zo slovančiny (Rabycha 1233). Slovánska forma názvu rieky v hornom toku bola Rabica, kým v dolnom toku Rabinica, pretože na jej hornom toku sídlili Slovinci a na dolnom toku Slováci. Od ústia Rabice na západ sú osady Tokov (Tákó), Prvňa (Pinyéd), ďalej na západ Oboda (Abda), atď. Oblasť rieky Vulky bola pôvodne obývaná Slovanmi, o čom svedčí predovšetkým meno hlavnej rieky tohto územia (pozri W. Steinhauser: Die Bedeutung der Ortsnamen in Niederdonau, 1941). Aj jej dnešný prítok Edles Bach sa pôvodne volal Bornik, čiže ,borový potok' (1). Oblasť Vulky bola husto osídlená Slovákami, ktorí boli pôvodnými obyvateľmi tohto územia aj podľa výskumov Eleméra Moóra (1) a W. Steinhausera. Mnohé z terajších názvov lokalít na tomto území prevzali Nemci nie od Maďarov, ale od Slovanov, čo zasa len ukazuje na veľkú starobylosť slovánskeho osídlenia tohto územia. Aj oblasť okolo Ikvy má staré slovánske osídlenie a samo meno rieky je tiež slovánske. E. Moór uviedol v tejto oblasti 16 pôvodných slovánskych obcí (1) a I. Kniezsa ich vo svojom diel doplnil o ďalšie (10). Okrem nich sú pôvodne slovánskymi, resp. slovenskými obcami napríklad dnešný Warndorf (maď. Bánfalva) pôvodne Zván (pozri poľ. a čes. Zvanovice), Hôrka (Harka), Miroslav (Alsó Péterfa, r. 1229 zaznačená ako Mereslo), Chrašťany (Haracsony), Koprjany (Küllö), atď. Predmaďarské osídlenie oblasti Rabice bolo tiež prevažne slovánske. Už Elemér Moór poukázal na skutočnosť, že meno rieky Rabice a všetkých jej prítokov prevzali Maďari od Slovanov: Črětnik (Cseretnek), Ščava (Csáva), Sykrin (Szikrin), Kobyla (Kobula), Grabovnik (Gobornok), Rudnik (Rodnik), Motenica (Metöc), atď. Je to veľmi zaujímavý a pre slovenskú i maďarskú historiografiu veľmi dôležitý fakt, lebo mená potokov a riek najlepšie vzdorujú inojazyčným nástrahám a celkovo sa vymykajú aj úradným zmenám.

Na hornom toku Rabice išla pôvodná hranica medzi slovenským a juhoslovenským elementom. Slovákov prezrádza názov Děvotan (dnešný Sopronujlak, nem. Neutahl) na rieke Ščave (Csáva). Na potoku Rudniku je viac obcí so slovánskymi menami, napríklad Dobroňa (Doborján), Baran (Szabad Báránd), Boriš (Borisfalva), Krakov (Karakó), Haťe (Hétye) a pod. Tu pod riekou Csávou bola hranica medzi Slovákami a Slovincami. Na južných Slovanov ukazuje meno obce

Grabľan (Gereblyén) a za Rabicom je Selište (Szaleste), tiež názov patriaci južným Slovanom. Možno teda predpokladať, že hranicou medzi Slovákami a Slovincami bola rieka Rabica. V tejto oblasti sa jeden z potokov volal Belunpotoka (záznam z r. 1220) a ležia tu obce Budislav (Bogyoszló), Černá (Csorna), Mogylica (Maglócca), atď., atď. Moór (1) zisťuje, že predmaďarské obyvateľstvo v oblasti Ráby sa skladá zo Slovanov a v malom počte z Nemcov a dodáva, že mená vôd v tejto oblasti sú všetky slovanského pôvodu. Sú to Dobrá (Dobra), Rybník (Rönök), Struga (Sztruga), Černec (Csörnök), Chrepina (Herpenyö), Pretsteg (Peresztteg), Tuchyňa (Tohony), Rudník (Rodlinbach), Ščava (Serau-Bach), Koprenik (Goberling), Šibikova (Schipkabach), Strmeň (Esztermény), atď. Tento stav je až prekvapujúci. Svedčí o tom, že Slovania tu boli prastarými autochtónnymi obyvateľmi. Na týchto riekach a potokoch bývali prevažne Slovinci, Slováci mali osídlené hlavne údolie Ráby.

V bývalej Rábskej (Györskej) stolici majú pôvodný slovenský názov rieky a potoky Marcal, Rába, Rabica, Kaňa, Bakoň, Panoša (Pánzsza) a viac obcí s pôvodným slovenským názvom, napríklad Poňava (Ponyvád), Ščitovany (Csikvánd), Tvrdomest (Tördemész), Poznaň (Pázmánd) – pozri poľ. Poznaň, chorv. Poznanovec, Topoľany (Táplány puszta), Mačov (Macsó) – pozri sloven. Mačov pri Prievidzi, srb. Mačevo a i. Pozoruhodný je väčší počet obcí s pôvodnými slovenskými názvami zo sémantického okruhu remeselníckej terminológie, čo svedčí o tom, že ich pôvodné slovenské obyvateľstvo sa zachovalo až hlboko do novoveku.

Šopronská župa

Oblasť Vulky bola dosť husto osídlená Slovákami. Elemér Moór (1) uvádza, že národnostné pomery v západnom Uhorsku neboli nikde také pomotané ako v tejto oblasti. Pôvodnými obyvateľmi však museli byť Slovania, lebo meno hlavnej rieky tohto územia je slovanské (Vlgka – vlhká), ako to dokázal už W. Steinhauser (Die Ortsnamen des Burgenlandes ..., Innsbruck 1931). Jej dnešný prítok Edles Bach sa pôvodne volal Bornik, čiže 'borový potok' a ako vieme, riečne mená sú vždy starobylé či autochtónne. V oblasti je veľký počet obcí s pôvodnými slovanskými, resp slovenskými menami (Vyšenov – Rétfalu, Pomedža

– Pomogy, Milichov – Szárazvám, Prodan – Pordány, Svaran – Zárány, atď., atď.). Za Slovákov pokladali pôvodných obyvateľov tohto regiónu už Elemér Moór a W. Steinhauser, pretože mnohé z miestnych názvov na tomto území prevzali Nemci už od Slovanov (a nie od Maďarov), čo ukazuje na veľkú starobylosť slovanského osídlenia tohto územia. V oblasti rieky Ikvy (jej meno prevzali Maďari od Slovanov) Moór uvádza šesťnásť pôvodných slovenských názvov, ďalšie také obce sú pri Keresztúre (napr. Miroslav – Unter-Petersdorf, Svinky – Zinkendorf, Sečin-Szécsény, Prěsteg – Peresztég, Vlčej – Völcsej, atď., ale aj hory: Les – Leszvár, Černík – Csernik, Golic – Galic, atď.). Aj dnešný Keresztúr sa pôvodne volal Budislav (1245 Bujuslou) a dnešný Fertő-Szent-Miklós bol Nevidza (Neveg pred 1228), atď. Už E. Moór zistil, že predmaďarské osídlenie oblasti rieky Rabice bolo tiež slovanské, pretože meno Rabice a všetkých jej prítokov prevzali Maďari od Slovanov. Dokazujú to hlavne prastaré mená riek a potokov. Je to veľmi zaujímavý ale nie prekvapujúci fakt, že pôvodné mená riek a potokov sa tak dobre zachovali aj v cudzích jazykoch a celkovo sa vymykajú aj úradným zmenám – vodné toky pretekajú cez územia mnohých usadlostí a obcí, ba aj cez viacjazyčné územia a ich pôvodné mená sa tak stávajú pre veľký počet obyvateľov jednotiacim názvom pre celé regióny – pozri napr. Albert Dauzat: *Les noms des lieux* (Paris 1926) alebo Auguste Longnon: *Les noms de lieu de la France* (Paris 1920).

Na hornom toku Rabice išla pôvodná hranica medzi slovenským a slovinským elementom. Celá oblasť Rabice bola značne osídlená pôvodným slovanským obyvateľstvom. Na ľavom brehu rieky to boli zväčša Slováci, na pravom brehu Slovinci. Práve cesta z Viedne a Bratislavy cez Šopron do dnešného Talianska bola veľmi významne osídlená Slováckmi. Nemci sa do týchto oblastí dostali síce už pomerne zavčasu, ale napriek tomu v tejto oblasti niet ani jediného sídliskového názvu pochádzajúceho z nemčiny (pravda, okrem názvov nových).

Vašská župa

Predmaďarské obyvateľstvo oblasti Ráby sa skladá zo Slovanov a v malom počte Nemcov, pričom mená vôd aj v tejto oblasti sú v š e t k y slovanského pôvodu: Dobrá, Rybník – Rednek, Rogač – Ragalch,

Struga – Sztruga, Černec – Csörnöc, Chrepina-Herpeny, Prěsteg-Peresztég, Labenča – Lapincs, Tuchyňa – Tohony, Rudnik – Rodlinbach, Pěnnika – Pinka, Ščava – Tschab Bach, Žerava – Serau Bach, Kopernik – Goberling, Stremen – Esztermégy, Šibikov – Schipka Bach, Rěčina – Ritscheinbach, Brzava – Borzópatak (Burzaua 1299), Rybník – Rendek, a rieka Kysin – nem. pôvodne Güssing, dnes Güns, maď. Gyöngyös. Tomu zodpovedajú aj desiatky pôvodných slovenských názvov obcí v tejto oblasti. Zaujímavé sú aj názvy vrchov: Bukovina – Bakonya, Selnica – Szelence, Lipan, Biala – Bala, Laška – Laska, Rakyta – Rákota, Buža – Buzsahegy, Žltoň – Sótöny, Kopáč – Kopács, Kamenec – Kemenes a pod., ale aj názvy ďalších vodných tokov: Černec – Csörnöc, Maková – Mákva, Chrepina – Herpenyö, atď.

Slovanské osídlenie Vašskej stolice bolo tiež dosť husté a názvy vodných tokov ukazujú, že bolo pôvodné a veľmi staré. Západ stolice bol slovinský, jej východ slovenský. Tu v údolí Ráby sa odohrali kruté boje medzi Svätoplukom a Arnulfom (Ann.Fuld. ad a. 844).

Veszprémska župa

Veszprémska župa sa rozkladá prevažne na západnom brehu Blatenského jazera (Balaton) a vyznačuje sa tým, že má veľa riek a potokov so slovanskými menami, čo svedčí o veľkej starobylosti tunajšieho slovenského osídlenia. Na západe je veľká rieka Marcal, ktorej meno pochádza od Románov, ale Maďari ho prevzali už od Slovanov z podoby Murcel'. Takmer všetky jej prítoky majú tiež slovanské mená: Cětín – Cseteny (pozri slov. obec Cetín, chorv. Cetin a i.), Godov – Godópatak, podľa mena obce je aj názov potoka Trnava – Torna, ďalej Bitva, Toplica – Tapolca, Drza – Darza, Granica – Gerence, Kaňa – Kányaér (pozri tiež srbch. Kani potok a i.), podľa pohoria Bukovina je pomenovaný aj potok Bukovina – Bakony, ďalej sú tu potoky Suchá – Cuha, Goja – Gaja, Hlboká – Hoboka, Chlemba – Halimba a i. V celej oblasti je množstvo slovanských, prevažne slovenských, názvov chotárov, vrchov a hlavne obcí, napríklad obce Potoň (Patony), Děvičar (Devecser), Brežani (Kis a Nagy Berzsény), Trnava (Torna), Přěčka (Pölöske), Neostup (Noszlop), dve obce Bogdan (Bogdány), Ščigla (Csögle), dve osady Slavk (Szalók), Dobrenta (Döbröte), Družka (De-

recske), Dobroš (Döbrés), Borilov (Böröllö), Držimin (Dörzsemény), vrch Borovec (Barócz), obce Vygna (Vinnye) (viď slov. Vyhne), Grnčari (Gerencsér), Lazy (Lázi), Strugari (Esztergár), Tesári (Ácsteszer) (čo je priamy kalkový preklad do maďarčiny zo slovenského fabronymika!), vrchy Murava (Murva) (viď slovin. Murava), Stráža (Sztrázsa), Tuník (Tunyok), Moravec (Maróctető), vrch, obec a samota s menom Božík (Bozsok), vršok Stráža (Sztrázsa), atď., atď. Aj názov hlavného mesta župy Veszprém je slovenského pôvodu Bezprém so záznamami Bezprén pred rokom 1002 a Bezprenensis r. 1055.

Zalianska župa

Zalianska župa sa rozkladá juhozápadne od Blatenského jazera smerom k hraniciam Slovinska a Chorvátska. Pre nás je veľmi vzácna a význačná tým, že na jej území žili Pribina a Kocel a tu v ich sídle boli po nejaký čas hosťami aj Cyril a Metod. Tomuto územiu venoval Pribina obzvláštnu starostlivosť na poli kultúry, sem pozýval majstrov zo Salzburgu a tu staval najviac kostolov. Pôvodné slovenské osídlenie bolo veľmi husté a dodnes sú tu miesta so samými slovenskými menami. Tejto dávno známej skutočnosti sa aj v dnešnej slovenskej historiografii venuje celkom nepochopiteľne len neprimerane málo miesta, hoci je celkom zrejmé, že Ľudovít Nemeč by nebol roku 839 pridelil slovenskému kniežaťu Pribinovi ako svojmu lénnikovi na vládnutie také územie, ktoré by bolo osídlené východofranským (nemeckým) či iným neslovenským obyvateľstvom. Naopak, ako východofranský kráľ bol priamo zainteresovaný na tom, aby slovenskému obyvateľstvu na Frankmi dobytom území vládol lénnik slovenskej národnosti.

Monografiu tejto župe venoval univ.prof. Dr. József Holub (Zala megye története, Pécs 1929, 488 strán) a v nej osobitne upozorňuje, že si nemožno predstavovať, že začiatkom X. stor. (pri maďarskom vpáde) by bolo obyvateľstvo tohto územia úplne zaniklo. Zdôrazňuje, že staré slovenské mená riek a osád mohli Maďari prevziať iba tak, že tu zostalo staré obyvateľstvo, od ktorého Maďari prevzali aj kresťanstvo. Dokazujú to aj v š e t k y mená svätých v *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* v názvoch kostolov a kaplniek, ako aj mená osôb a miest z tejto oblasti z XI. a XII. storočia.

Z vodných tokov sú to napríklad potoky Kaňa – Kánya, Sakota – Szakota (pozri tiež srb. meno Sakato), Varička – Valicka, Lyskov – Liszkó, Plěška – Pölöske, Strág – Esztrág, Brník – Bárnok, Breznica – Berzence, Ľubovica – Libouca, do Blatenského jazera sa vlievajú potoky Lešnica – Lesence, Toplica – Tapolca, Vislav – Visló a Trnava – Torna, atď., atď. Slovanských názvov vrchov, chotárov, osád a obcí je v tejto župe také množstvo, že ich z priestorových dôvodov nemožno uviesť. Len ako ukážku uvádzam, že aj druhé najväčšie mesto župy Kaniža-Nagykanizsa malo pôvodný slovenský názov Knäža, pričom E. Moór upozorňuje, že názov Kaniža sa objavuje v Chorvátsku aj tam, kde o maďarskom vplyve nemôže byť ani reči. Oproti tomu celkom na Blatenskom jazere na území so slovenskými menami vodných tokov sa nachádza niekoľko osád a obcí s pôvodnými maďarskými menami: Örvényes, Aszófő, Balaton Füred a Balaton Kis Szölös, očividne ako dôkaz neskoršieho maďarského osídlenia po XI. a XII. storočí.

Pri samotnom Blatnohrade (Mosaburg, Zalavár) majú slovenské názvy osady v celom širokom okolí tohto starého slovenského resp. slovenského kultúrneho a politického centra. Medzi Valickou a Murou a na rozvodí Zaly a Mury bývali taktiež husto Slovania – práve tu prebiehala etnická hranica medzi Slovákami a južnými Slovanmi. Slovenské osídlenie mal aj región medzi starou cestou Vasvár – Blatenské jazero a hranicou stolice. Slovania žili v hustom páse popri Blatenskom jazere, ktorý úzko súvisel so slovanskými oblasťami Zalianskej, Vesprímskej a iných stolíc dnešného Maďarska. Celé okolie Pribinovho a Koceľovho panónskeho sídla bolo slovenské a podľa miestnych názvov István Kniezsa usudzuje, že Slovanstvo v tejto oblasti muselo byť veľmi staré. O južnej časti Zalianskej stolice a ďalších stolíc odtiaľto na východ Kniezsa uvádza, že od ústia Kaniže nasledujú za sebou až po Dunaj potoky a osady so slovanskými menami, čo dokazuje, že Slovania sídlili na brehu Drávy vo veľkom počte. Toto slovenské osídlenie nebolo však nijako uzavreté, lebo súviselo s dosť hustým slovanským osídlením ostatných častí Panónie. (I. Kniezsa: Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert, AECO IV, 1938).

Šomodská župa

Dnešná Šomodská župa s hlavným mestom Kaposvár leží na území od juhovýchodného brehu Blatenského jazera po rieku Drávu na hraniciach s Chorvátskom. Aj v tejto župe priamo pri Blatenskom jazere je niekoľko obcí s neslovanskými názvami (Köröshely, Kereki, Kiliti, Ságvár, atď.), hoci veľká časť riek a potokov, ale v tomto rovinatom kraji aj vrchov a kopcov má slovanské mená. Z vodných tokov sú to napríklad potoky Granica – Gerence, Pernec, Rojňa – Rinya, Strugynec – Sztregenc, Lysov – Liszó, Ždala – Zsdala, Liskov – Liszkó, Griženica – Gerzsence a i., z vrchov od severu na juh napríklad hora Breza, vrch Szokoli hegy a Borin – Berény, hora Lipa – Lippa, vrch Tót, hora Tošenik – Tosenik, vrch Bojc – Bajczihegy, hora Něžda – Nyésdei erdő, vrchy Syčka – Szicski hegy, dve hory Polica – Póca, vrchy Knez – Kenezs, Črěda – Csorda, Temnica – Tömlöcz, Grab – Garáb, Ščitár – Csatári hegy, Žilic – Zselic, Grablovica – Gráblóca, Drchalina – Derhalina, Brěkov – Barkó a i.

Z obcí a osád sú to od severu na juh napríklad Vratislav (Vrászló), Děvotan (Gyóta), Žabarje (Zseberje), Žitava (Felső Zsitfa), Sečani (Szöcsény), Borinka (Boronka), Godan (Gadány) (ako srbch. Godance, morav. Hodonín a pod.), Městigneu (Mesztegnye), Sviňari (Szenyér), Tót Szent Pál, Tesári (Taszár), Borin (Nagy Berény), Drugša (Döröcske), Lonkavec (Lankóc), Sakoň (Zákány), Novgrad (Nógrád), mesto a bývalý hrad Čergov (Csurgó), Čičov (Csicsó), Konj (Konyi), Žikava (Zsitfa), Chrasňa (Heresznye), Bobovica (Babócza), Kováči (Kis Kovácsi), Kochany (Kohány), Trnovica (Kis Tarnócza), Grdoň (Gárdony), Severin (Szörény), Plěnica (Pelence), Potôň (Potony), Ondrovec (Endröc), Lochoča (Lakócs), Tót (Újfalu) a i. Aj v oblasti rieky Drávy je veľký počet slovanských názvov, napríklad samota Knendz (Kenész), obce Děvota (Gyóta), Děvč (Gyócs), Měreňa (Merenye), Tót Szentgörgy, tri obce resp. osady Vyšne (Visnye), obce Milovany (Molvány), Moravany (Márványfalva), dvakrát obce Tót- Hosszúfalu a Tóthy, Venceslav (Viszló), Ľutorad (Vidorád), Branč (Berencs), Trečín (Terecsény), Tót Keresztúr, na pravej strane potoka Griženica je hora a obec Žilic (dnes Szt.Jakab), ktoré nesú meno jedného z Pribinových veľmožov, atď., atď.

Slovanské osídlenie Šomodskej stolice bolo veľmi značné a starobyľé a bolo napojené priamo na slovanské osídlenie Zalianskej, Vesprímskej a ostatných stolíc neskoršieho dolného Uhorska. O slovanskom osídlení Šomodskej stolice hovorí aj I.Kniezsa (AECO IV), že v oblasti je doložené aj listinne z roku 1230 a vyvracia maďarské námietky, že toto osídlenie by mohlo byť z XIII. storočia (tvrdenie o slovenskom osídlení južného Maďarska v 13. storočí patrí medzi mnohé typické maďarské pseudohistorické fikcie! – J. H.) upozornením, že

1. v tejto oblasti sa vyskytujú mnohé slovanské mená vodných tokov, ktoré sú dôkazom dlhodobého predmaďarského slovanského osídlenia tohto územia, na ktorom sa Maďari usadili dokázateľne až od začiatku XI. storočia,

2. na celom území sa zachovali mnohé miestne názvy so staroslovenskou nosovkou

3. a osobitne poukazuje na meno Želic, ktoré je v tejto oblasti zachované vo viacerých miestnych názvoch a ktoré bolo osobným menom jedného zo známych Pribinových veľmožov a je zaznačené už v *Conversio Bagoarium et Carantanorum*, XI. kap. Toto meno je dokázateľne západoslovenské, čiže slovenské.

(pokračovanie)

Pramene a literatúra

Kniha profesora Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku v oddieli Pramene a literatúra obsahuje 112 titulov odbornej literatúry, ktoré použil pri tvorbe tohto svojho rozsiahleho diela a okrem toho ďalšie desiatky titulov odbornej literatúry, na ktoré sa autor odvoláva priamo v texte jednotlivých kapitol.

Z priestorových dôvodov môžeme uviesť iba desať tých najdôležitejších titulov, ktoré autor použil ako fundamentálne pri svojej práci a priamo v texte jednotlivých kapitol nášho excerptu, uvádzame tiež iba tie tituly odbornej literatúry, na ktoré autor vo svojom diele osobitne upozorňuje.

1. MOÓR Elemér, Westungarn im Mittelalter im Spiegel der Ortsnamen, Szeged 1936
2. ORTVAY Tivadar, Magyarország régi vízrajza I – II, Budapest 1882
3. CSÁNKI Dezső, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I – III, Budapest 1890
4. MELICH János, A honfoglaláskori Magyarország, Budapest 1925 – 1929
5. Anonymi Belae Regis Notarii Historia Hungarica
6. KOS Milko, Conversio Bagoarium et Carantanorum, Ljubljana 1936
7. FEJÉR Georgius, Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I – XI, Budapest 1829–1844
8. BEL Mathias, Notitia Hungariae novae historico-geografica ..., Vienna 1742
9. LIPSZKY Joannes, Repertorium locorum Hungariae ..., Budaë 1808
10. KNIEZSA István, Magyarország népei a XI. században, Budapest 1938

Bez vlastného štátu

Mgr.art. Pavol Janík, PhD

Vari už ani netreba pripomínať pôvodný význam frekventovaného slova republika (res publica – vec verejná). Tento pojem by mal označovať – na rozdiel od rozličných typov samovlády (monokracií) – politický systém založený na princípe slobodnej voľby. Vo všetkých kútoch sveta však pod kepienkou republiky neraz prežívajú rozmanité diktatúry.

Ďalším paradoxom je fakt, že mnohé klasické európske demokracie, vrátane Veľkej Británie, sú konštitučnými monarchiami – od Dánska, Holandska, Belgicka, Švédska či Nórska až po Španielsko. To sa dokonca vrátilo ku kráľovstvu v rámci demokratizácie pravicovej diktatúry, ktorá bola formálne republikou.

V ponovembrovom Československu i terajšej Českej republike, v štátnych útvaroch, ktoré sa hlásia k tradíciám masarykovskej ČSR – získavajú čoraz väčší politický vplyv príslušníci šľachtických rodov niekdajšej rakúsko-uhorskej monarchie, hoci ČSR vznikla na troskách rozbitého Habsburského impéria a na zásadách občianskej rovnosti, teda na základe prísneho zákazu udeľovať či používať šľachtické tituly a výsady. V Maďarsku sa Habsburgovci stali oficiálnou súčasťou štátneho lobizmu.

Na Slovensku záujmy Habsburgovcov otvorene reprezentuje tzv. Paneurópska únia, ktorá pôsobí v 24 krajinách (Albánsko, Belgicko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Česká republika, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Chorvátsko, Lotyšsko, Luxembursko, Macedónsko, Maďarsko, Nemecko, Rakúsko, Rumunsko, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Taliansko a Veľká Británia).

Čestným predsedom jej medzinárodného prezídia je Dr. Otto von Habsburg a úradujúcou podpredsedníčkou je grófká Dr. Walburga Douglas.

V každom prípade je aj v USA udeľovanie aristokratických titulov striktné zakázané ústavou. Napriek tomu politická prax toleruje skutočnosť, že nielen amerických miliardárov a hviezdy show - businessu, ale aj amerických generálov povyšujú do šľachtického stavu vo Veľkej Británii, teda v krajine, v ozbrojenej konfrontácii s ktorou sa USA konštituovali ako zvrchovaný štát.

Podobné bizarnosti zrejme vysvetľujú aj to, prečo súčasnú demokratickú Slovenskú republiku na rozličných úrovniach politického, mediálneho, ekonomického, diplomatického i špecificky kultúrneho života ovládajú najmä ľudia, ktorí boli dôslednými odporcami zavŕšenia emancipácie Slovenska ako suverénneho subjektu medzinárodných vzťahov. Tento stav je prirodzene spojený s vytláčaním priekopníkov modernej demokratickej slovenskej štátnosti na okraj spoločnosti.

Ak je nová vlna politickej rozpínavosti šľachtických klanov výsmechom elementárnych demokratických princípov, tak pokračujúca oficiálna personálna prax Slovenskej republiky je výsmechom všetkých osobností, ktoré stáli pri zrode nezávislej a všestranne civilizačne vyspelej demokratickej Slovenskej republiky - stelesňujúcej verejné i tajné túžby celých generácií našich predkov.

Sila slova v osídlach moci

JUDr. Anton Blaha

Pri jubileu Literárneho týždenníka sa najčastejšie hovorilo o slove. O význame slova v dnešnej spoločnosti. Mnohí si pritom spomínajú na J. P. Sartra a jeho autobiografickú esej o význame slova, o jeho dôležitosti pre slobodu, ktorá má cenu soli a cukru.

Od istého času sme prestali veriť tézam, že tí, čo vládnu slovom, sú „inžiniermi ľudských duší“, či „svedomím národa“. Bodaj by to tak bolo. O koľko ľahšie by sa nám žilo. Stačilo by niečo vypátrať a potom

o tom napísať zaujímavú reportáž, a už by sme mohli očakávať, že kritizované podvody a machle sa skončia a napravia. Niekedy sa to azda aj podarí, ale častejšie nie. Aké šťastie by sme zažili, keby slovo skutočne malo takúto silu, keby všetko bolo už sprivatizované a nastala by normalizácia. Taká prirodzená normalizácia, nie z tých odsúdeniahodných sedemdesiatych rokov, ale ako sústredenie sa všetkých na dennodenné problémy ľudí, na ich starosti pri zabezpečovaní chleba, budúcnosti detí, zdravia, vzdelania a podobne. Aké šťastie by sme mali, keby sa za pomoci slova pomalšie krútila ruleta bezohľadnosti, násilia, bezprávia. Aj to bolo témou tohto stretnutia, najmä príhovoru kardinála Korca. Nepodľahnúť zlobe, ukázať, že nemôžeme každý žiť len pre seba, že žijeme aj pre ideály, pre svojich blízkych, pre národ.

Skromný význam slova mi prichodí dvojaký. Po prvé: zažať svetielko pre ľudí, ktorí sa o to usilujú. Nemusí to byť len vianočné svetlo, ktoré sa zažíva raz do roka. Mala by to byť každodenná dennikárska či týždenne alebo dvojtýždenne vychádzajúca betlehemská hviezda, ktorá vedie ľudí k nádeji. K určitej perspektíve, že aj vďaka slovu niečo zlé zanikne, stratí sa a svitne nádej, že svetlo sa rozhorí. Aj to je úloha slova i program a naplnenie úsilia redakcie a publicistov okolo Literárneho týždenníka.

Azda by význam slova mal byť aj tam, kde sa stretávame s nekulturnosťou až brutalitou v živote, v správaní ľudí. Takou je ignorancia pravdy a morálky. Tu by malo slovo plniť úlohu piesku. Piesku, ktorý vedome sypú publicisti i čitatelia do tohto bezohľadného súkolia, ktoré nezriedka nemilosrdne zomelie každé úsilie o nápravu krívd, každú snahu o vyššiu kultúru života, o lepšie vychovanie a vystupovanie ľudí, najmä politikov, ktorí by mali byť lídrami týchto hodnôt a kvalít. Túto sviečku nádeje a trendu kultúry už od dôb svojho vzniku, teda od roku 1988, statočne a vytrvalo nesú publicisti združovaní a priťahovaní činnosťou i postojmi redakcie LT.

Od svojho vzniku bola vo svojej podstate pozícia Literárneho týždenníka odbojná. Pravdaže nie vždy a vo všetkom. Mala rôznorodú žatvu a niekedy i zlú úrodu. Ale prevládala vzácna črta samostatného myslenia vybočujúca z oficiálneho rámca. Dotýkalo sa to napríklad

otázok štátoprávnych, literárnych i všeobecne kultúrnych. Bola to pozícia proti zjednodušovaniu, formalizmu, poplatnosti a zadubenosti vtedajšieho oficiálneho myslenia. Preto si v tom čase získal Literárny týždenník takú popularitu u všetkých vrstiev inteligencie.

Aj dnes sa jeho pozícia nemení. Je jediným opozičným dvojtýždenníkom v pestrej palete tlače a médií na Slovensku. Je opozičný svojimi postojmi, tým, že nepatrí ani jednej strane, ani jednému politickému zoskupeniu. Je typicky opozičný proti nekalým praktikám každej moci bez ohľadu na farbu ich tričiek, lebo je proti nekultúrnosti každej vlády. To je primát a priorita Literárneho týždenníka. Preto musí v každej vládnej zostave a za každej koalície bojovať o prežitie. Preto má nielen vďačných čitateľov, ale aj zarytých odporcov a nepriateľov. Preto musel prejsť nakoniec z týždennej na dvojtýždennú periodicitu a nie je vylúčené, že vďaka tejto tzv. pozornosti postupne aj zanikne.

Každá vládna moc by si mala pestovať a výdatne podporovať časopis tohto charakteru. Nielen pre už spomínané ciele, ale aj pre svoje vládnutie, pre svoju sebareflexiu, teda zrkadlo o svojom vládnutí, o svojej kultúrnej úrovni a o kultúrnej kontinuite toho najlepšieho, čo nám odovzdali predchodcovia, napríklad štúrovci, štefánikovci i ďalší. Ako sa zachovajú súčasné demokratické vlády, to je zatiaľ otázne.

Oslepená spravodlivosť

Peter Legény

Svetová verejnosť bola v polovici 90. rokov šokovaná mierou brutality, akou sa vyznačovala občianska vojna v Juhoslávii. Preto bol 16. apríla 1993 na základe rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN zriadený Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, ktorého cieľom malo byť potrestanie vojnových zločinov spáchaných počas tohto konfliktu. Tento tribunál mal pôsobiť nezávisle na akýchkoľvek vládach. Skutočnosť však bola odlišná, pretože hneď od začiatku bol tribunál štedro financovaný americkou vládou, ale aj mnohými záujmovými skupinami a vplyvnými osobami, akou je napríklad George Soros. Problematika tohto tribunálu je mimoriadne široká a nie je v možnos-

tiach tohto článku ju pokryť celú a preto sa zameriam na jeden konkrétny príklad, keď tento tribunál evidentne zlyhal a jeho rozhodnutie malo ďaleko od nezaujatosti a spravodlivosti.

Od jeho založenia nás neustále krmia správami o ďalších zatknutých či odsúdených srbských, poprípade chorvátskych armádnych a politických činiteľoch, ale akosi sa však nedostávalo na mená moslimov spájané s rôznymi zverstvami. V roku 2003 sa stalo niečo takmer neuveriteľné. V bosnianskej Tuzle zatkli muža menom Naser Orič a okamžite ho transportovali do Haagu. Aby som vysvetlil, kto Naser Orič vlastne je, musím sa vrátiť do roku 1992, konkrétne do východobosnianskej Srebrenice. Oričovi, ako bývalému príslušníkovi federálnych špeciálnych policajných jednotiek, bolo zverené vojenské velenie moslimskej armády v tejto oblasti. Pod jeho velením sa od jari 1992 začali mimoriadne krvavé výpady moslimských jednotiek na srbské dediny a usadlosti v oblasti Srebrenice. Cieľ bol jasný, etnicky vyčistiť toto územie od srbských civilistov. Keďže boli tieto dediny prakticky nechránené, splniť túto úlohu nebolo pre sfanatizovaných moslimských ozbrojencov také ťažké. Tieto vražedné akcie, ktorým Orič velil, trvali do januára 1993 a mali hrôzostrašnú bilanciu. Približne 500 dedín bolo vypálených a ich obyvateľstvo bolo donútené k úteku alebo vyvraždené. Z tohto obdobia je známych vyše 2000 obetí besnenia Oričových oddielov. Telá obetí sa našli v takom stave, že každému bolo od začiatku jasné, že pred svojou smrťou strašne trpeli. Mučenie bolo sprievodným javom tohto vraždenia. Spôsoby mučenia boli akoby vystrihnuté z tých najhorších amerických hororových brakov. Zuby vytrhané kombináciami, rozpárané bruchá, odseknuté hlavy a končatiny, upaľovanie a ukrižovávanie, to je len krátky výťah zo zverských praktík jednotiek pod Oričovým velením! Orič však nebol len obyčajným veliteľom. U svojich mužov si získal rešpekt tým, že sa sám na týchto zverstvách iniciatívne podieľal. V januári 1994 urobil reportér Bill Schiller rozhovor s Oričom v jeho hlavnom stane. Vo svojom článku farbisto popisuje, ako sledoval video z akcie. Píše, že tam boli horiace domy, oddelené hlavy a utekajúci ľudia. Vysmiaty Orič hovoril: "Prepadli sme ich zo zálohy" keď sa na obrazovke objaví množstvo mŕtvych tiel. Potom si Orič pochvaľoval ručnú prácu s nožom. Na ďalších záberoch vidieť telá

roztrhané granátmi. „Vystrelili sme tých ľudí na mesiac,“ dodáva Orič. Keď sa zrazu na obrazovke objaví prázdne mesto, Orič rýchle vysvetľuje: „Tu sme zabili 114 Srbov“. Vo velení enklávy zotrval Orič až do apríla roku 1995, keď ho odvelili na nové pôsobisko.

Vráťme sa ale do roku 2003. Žaloba ho obvinila zo zodpovednosti za vraždy niekoľkých srbských civilistov a požadovala 18-ročný trest odňatia slobody. Súd ho však v roku 2006 odsúdil na dva roky väzenia. Keďže si však Orič počas procesu odsedel tri roky, nariadili jeho prepustenie. Hlavná žalobkyňa na to vyhlásila, že podá proti rozsudku odvolanie. A teraz sa nad tým zamyslime. Človek, ktorý je priamo zodpovedný za preliatu krv tisícok nevinných srbských civilistov, je odsúdený na smiešne dva roky väzby!? Takýto rozsudok sa bez väčších okolností dá nazvať výsmechom spravodlivosti. Ak by som chcel trochu špekulovať, tvrdil by som, že rozsudok bol politickými tlakmi najmä západných mocností zmanipulovaný, aby zapadal do akejsi skladačky, ktorá vykresľuje kresťanských Srbov zásadne ako vrahov a moslimských obyvateľov Bosny ako nevinné obeť! Keďže však aj naďalej verím v konečné víťazstvo spravodlivosti, takéto špekulácie si nedovoliím. Predsa si však na záver neodpustím jednu poznámku. Vraví sa, že spravodlivosť je slepá, no čo ak je v niektorých prípadoch násilne oslepená?

(Právo národa č. 5/2007)

Jozef Bob:

Krížová cesta kultúry

Vydavateľstvo Matica slovenská, 2008

Svetlina času

V starých dubových a morušových sudoch pomaly dozrieva kvalitné víno. V rozumných mužoch sa časom prehlbuje múdrosť. Ale odovzdávajú ju obozretne, lebo tušia ako ľahko ju môžu zneužiť ľudia nežičliví a povrchní. Preto sa múdri muži bránia loviť v pamäti, sú obozretní voči jej schopnosti veci zabúdať. Lebo vedia, že aj zabúdanie má svoju váhu a opodstatnenosť. Skutočne múdri muži totiž vedia o Heideggerovej „svetline“ vďaka ktorej človek občas uzrie veci jasne, zreteľne a nadčasovo; tak, že akýkoľvek jav splynie so svojou podstatou. V takomto momente sa dá poznanie stotožniť s múdrosťou, teda s pravým poznaním.

Nie je to však cesta ľahká. A úprimne povedané v dnešných časoch nepredstavuje ani cestu, ktorú by sme mohli nazvať inak ako ju nazval Jozef Bob. Je to totiž naozaj Krížová cesta kultúry. Tak či onak mohla a mala by presvetliť naše poznanie o našom bytí. Lebo nič viac a nič menej nie je s našim bytím, s našim prebývaním v časnom svete také určujúce ako práve kultúra. Tá kultúra, ktorú spolutvoríme, ale ktorá utvára nás. Dokonca aj vtedy, keď ju odmietame sme s ňou v hlbšom spojení ako by sme boli náchylní pripustiť.

Z tohto náznakového pohľadu na možné riziká pamäťového substrátu kultúry vyhol sa Jozef Bob písaniu, ktoré by sme žánrovo mohli nazvať priamo pamäťami, a ktoré majú v našej i svetovej literatúre svoje miesto. Žiaľ, riziká pamäti spočívajú najčastejšie práve v pamäti. V jej častom dodatočnom milosrdenstve. Napriek tomu, čo som práve uvie-

dol, predsa sa Jozefovi Bobovi v skutočnosti zrodili pod perom svojho druhu pamäti, žánrovo oveľa menej subjektívne, pritom však hlboko presvetlené osobnou skúsenosťou, zmyslom pre hĺbku a pochopenie určujúcej cesty našej kultúry od roku 1989 až po rok 2007. Bob na tejto neľahkej ceste slovenskej kultúry hľadá jej najzákladnejšie míľniky ale aj „omylníky“, poukazuje na digresie i možné zdvihy; na všetko, čo sa ocitlo v zornom poli spätného zrkadla jeho ľudského, občianskeho i umeleckého poznania ako určujúce, čo by sa malo i mohlo stať nielen jeho, našou, ale i pamäťou kultúry ako celku. Špecificky kultúrou myslenia a literatúry. Aj myslenia o literatúre, čo je veru v dnešných časoch pomerne vzácny artikel.

Jozef Bob mal vždy zmysel pre historicky presný detail, polocelok a celok. Z týchto troch segmentov, zo schopnosti zvažovať ich nielen imaginatívne, ale i racionálne. živí sa jeho prístup ku všetkému, čo utvára základný skelet našej doteraz utváratej kultúry, jej doteraz žijúcej i živoriacej zložky. Z tohto pohľadu Bob v prítomnej knižke (vzhl'adom na ambicióznosť témy!) na pomerne nevel'kej ploche utvoril celistvý obraz nášho kultúrneho prežívania, ale súčasne sa zrejme nechcel, nemohol vyhnúť ani ruptúram, biču, ktorý zo strany ľahostajnej kultúrnej politiky, šľahá ju po najcitlivejších miestach. Z tohto pohľadu sa človek akosi nevie, nemôže a nechce zbaviť otázky, ktorá visí aj vďaka prítomnej knižke Jozefa Boba vo vzduchu: bola systémová zmena v roku 1989 revolúciou v oblasti ducha alebo nás vrhla späť do dejín, v ktorých o všetkých kvalitách civilizovaného ľudstva rozhodujú iba peniaze? Je takýto stav trvalý a neprekonateľný ako očarenie z krásy prázdnych hláv celeb(ritiek)? Nech už si na tieto otázky odpovieme akokoľvek po tejto nezriadenej reštavrácii kapitalizmu, v rovine kultúry, ktorá v minulosti mala snahu kultivovať človeka, môžeme si pokojne odpovedať citátom z Kalinčiakovej Reštavrácie: „Koľko sa chudobný zeman natrápi, kým o všetko príde!“

Ale v nás by malo čím ďalej tým intenzívnejšie dozrievať vedomé vedomie, že keď prideme o kultúru, už sme prišli o všetko!!! Zostanú nám tu iba zákony EU, ktoré nám nariadia aj množstvo vzduchu na osobu a deň, ako i totálnu stratu pamäti. Bobova knižka by v tomto zmysle mohla byť živou vodou. Nepochybniteľne a kontinuálne túto

našu pamäť kriesi, ale súčasne v nás vzbudzuje aj niečo, čo by sme mohli nazvať celonárodnou hanbou so spoluúčasťou štátu, lebo práve štát ako najväčší podielnik tejto hanby; má na katastrofickom stave kultúry vlastného národa najväčší akcionársky podiel.

Je to teda knižka priezoru nielen na kultúru uplynulého bezprostredne prežitého obdobia nášho novodobého štátu. Je v skutočnosti aj už spomenutou Heideggerovou „svetlinou“, ktorá nám ozrejmuje vedomie našich strát, ale i ťažkú, ráňajúcu i zraniteľnú cestu potenciálneho pohybu nás v našej kultúre. Zámerne sa skôr dotýkam Heideggera ako Bobovho obľúbenca Santayanu s jeho apologetikou amerického imperializmu a svetového vodcovstva, ktorého dôsledky sú už celosvetovo čitateľné. Treba však spravodlivo aj voči autorovi aj voči Santayanovi povedať, že zatiaľ čo jeden je bližšie k poznaniu, druhý k náboženstvu svojho druhu. Z nášho pohľadu vyťažil Jozef Bob aj z tohto Američana, čo môže byť pre slovenskú kultúru azda i podnetné. Rovnako podnetné ako nespochybniteľne jasná predstava o možnostiach a peripetiách vlastnej kultúry a jej zaľudňovania. Práve toto zaľudňovanie je vážne. Ukazuje sa, že je čím, ale nevelmi je s kým...

A v tomto zmysle je predkladaná prierezová cesta slovenskej (najmä literárnej) kultúry veru nemálo krížová. Samý osten, samý trň. Ale ako podmienený optimista musím pesimisticky dodať, môže to byť ešte aj horšie. Veď napokon, mali by sme sa spolu s autorom mierne tešiť, že aspoň nejaká cesta bola... Ešte sa my na nej dorážame!

PhDr. Ján Tužinský, PhD

Štúdia o Štúrovi na Ukrajine

V kyjevskej kultúrno-spoločenskej revue *Sučasnosť* 1/2006, vyšla obsiahla štúdia Štúr a Ukrajina (s. 126 – 137), v ktorej sa na základe prác tohto veľikána slovenského národa rozširuje diapazón znalostí a vedomostí o Slovanoch. Ukrajinja Mikuláš Nevrlý rozoberá najprv Štúrovu najväčšiu folkloristickú štúdiu O národných písních a povestech plemen slovanských (P. 1853), ktorá spolu s prácami Sreznevského a Boďanského obohatila slavistiku. V nej vedec cituje vyše štyridsať

piesní z rozličných ukrajinských zborníkov. Etickú a sociálnu podobnosť slovanských piesní vysvetľuje „vdýchnutím slovanského ducha“. V ukrajinských ľudových piesňach vidí „bohatosť tónov a farieb, melodickosť a vlastenectvo“. Zvlášť hodnotí Štúr kozácke dумы, ktoré sa svojim recitatívom podobajú srbskému historickému eposu. Dумы ukrajinské – konštatuje Štúr – ospevujú skutky kozáckych bohatierov – Chmeľnyckého, Nečaja, Morozenka, Bajdu, Vyšneckého. V práci Zásluhy Slovanov o európsku civilizáciu spomína Ivana Kotľarevského (1769-1838), autora buditeľskej Enejidy o Záporožskej Siči a preslávnej Natalky Poltavky. Je tiež známe, že r. 1846 sa Štúr zastal zakarpatských Rusínov pred maďarskými asimilátormi. Vrcholom Štúrovho záujmu a sympatií k Ukrajine je jeho vysoké hodnotenie heľmana Mazepu, ktorý aj lásku ku krásavici Motri obetuje za heľmanský palcát. Takýmto hodnotením ukrajinského heľmana, na ktorého cár uvalil anatému, bol Štúr druhý po D. Krmanovi, ktorý v svojom Itinerariu (1708 – 1709) nazval Mazepu „kozáckym géniom“. Štúrovu štúdiu *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft* (Slovanstvo a svet budúcnosti, 1851), hodnotí M. Nevrlý podľa prác popredných slavistov (Osuský, Giller, Rapant, Čyževskij, Mráz, Wollman, Matula a i.) Podobne hodnotí aj Štúrovo rusofilstvo, ktoré bolo v čase poroby západných a južných Slovanov javom pozitívnym a progresívnym. Súčasne pre Štúra – konštatuje autor uvedenej štúdie – nebolo ťažké vnímať národno-osloboditeľské úsilie Ukrajincov, tak podobné slovenskému, ale ako pragmatický politik si Štúr uvedomoval, že veľmocenské postavenie Ruska bolo vtedy pre Slovanov, gniavených Maďarmi, dôležitejšie.

Tomáš Breslavský

Antológia

Mgr.art.Pavol Janík, PhD

Zdalo sa, že na planéte Zem sa už nedá nič nové objaviť, ale vďaka reprezentatívnym antológiám súčasnej slovenskej prózy (Hľadanie človeka, USA 2002) a poézie (Hľadanie krásy, USA 2004; Zo storočia do storočia, Rusko 2006), ktoré pripravil Spolok slovenských spisovateľov v spolupráci so svojimi zahraničnými partnermi, sa na mape sveta pre

mnohých čitateľov začiatkom 21. storočia po prvý raz objavila slovenská literatúra ako samostatná kategória.

Úprimne povedané – väčšina obyvateľov modrej planéty dodnes nič netuší o existencii Slovenska, ktoré je svojimi kultúrnymi tradíciami prítomné v strednej Európe viac ako tisíc rokov. Napriek tomu, že Slovensko pomerne dobre pozná svet, doteraz ho vo svete poznajú zväčša pod menom niektoej zo susedných krajín (Rakúska, Maďarska a Česka.)

Spolok slovenských spisovateľov, ktorého tradície siahajú do roku 1923 a ktorý združuje najvýznamnejšie osobnosti slovenskej literatúry, dlhodobo vynakladá maximálne úsilie, aby sa naša krajina prihovorila svetu reprezentatívnymi dielami svojej súčasnej tvorby. Vrávi sa, že je lepšie raz vidieť ako stokrát počuť. V prípade literatúry dozaista platí, že je lepšie mať možnosť priamo sa oboznámiť s umeleckým dielom, ako byť odkázaný na sprostredkované hodnotenia a názory iných.

V reflektovaní vývoja Spolku slovenských spisovateľov sa prejavujú rozmanité subjektívne pohľady a rôznorodé dobové interpretácie. Napriek historickým peripetiám po celý čas existencie ide o dobrovoľnú, výberovú stavovskú inštitúciu, ktorej cieľom je podporovať rozvoj a šírenie slovenskej literatúry doma i v zahraničí, ako aj programovo vyhľadávať mladé talenty a postupne ich inkorporovať do literárneho života.

Spolok slovenských spisovateľov sa mimoriadne výrazným spôsobom podieľal aj na demokratických premenách v bývalom Československu a je jednou z duchovných platforiem modernej slovenskej štátnosti. Systematicky nadväzuje styky v literárnej oblasti v záujme perspektívnej medzinárodnej výmeny kultúrnych hodnôt na báze univerzálnych myšlienok humanizmu, mieru, vzájomného porozumenia a spoznávania osobností súčasnej umeleckej tvorby.

Je pozoruhodné, že spomínané antológie ako edičné projekty strategického významu v oblasti kultúrnej diplomacie pripravil práve Spolok slovenských spisovateľov, ktorý pôsobí v neutešených podmienkach občianskeho združenia odkázaného na dotačnú svojvôľu Ministerstva kultúry SR. Na podobné edičné činy sa zatiaľ nezmohlo ani Minister-

stvo kultúry SR, ani Ministerstvo zahraničných vecí SR (ktorého súčasťou je odbor kultúrnych stykov a ktoré riadi Slovenské inštitúty v Berlíne, Budapešti, Moskve, Paríži, Prahe, Ríme, Varšave a Viedni), ani Ústav slovenskej literatúry SAV, ani Literárne informačné centrum (rezortné pracovisko MK SR), ani Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska (ktorej súčasťou je šesť menších spisovateľských organizácií, vrátane Slovenského centra PEN).

Literárny týždenník č. 5 – 6/2008

ROZHOVOR

V rozhovore, ktorý uvádzame, sa Karel Gott vyslovuje k hrozbám, ktoré prináša dnešný svet

Když už se Karel Gott rozhodne vyjádřit veřejně jiným způsobem než písní, stojí to rozhodně za to. Hovořit s ním o historii 20. století, globalizaci nebo třeba o Václavu Havlovi je silný zážitek. Matador české pop-music na chvíli odloží svůj charakteristický úsměv a vypráví například o tom, že všichni jsme jen pouhými figurkami, kterými manipulují tajemné skupiny mocných finančníků a okultistů. Muž, jenž za své poslání považuje „přivádět publikum do meditativní polohy, v níž se přenese do fiktivního světa příjemných pocitů“, varuje, že se řítíme vstříc nové orwellovské totalitě.

.....Dokáží se voliči poučit ze svých omylů?

Jsem přesvědčený, že zvláště v posledních stoletích nejde o žádné omyly, naopak politika se odvíjí podle přesných scénářů, nic se neděje náhodou, i to nejhorší jako války. Vždy je o vítězích rozhodnuto dávno předtím. Stejně banky podporovaly toho, kdo je rozpoutal, a vyjednávali s tím, kdo byl napaden. Domlouvaly se, čím budou platit, až jim budou posílat zbraně. Běh světa řídí tyto vysoké nadstátní kruhy

Není to poněkud vykonstruované?

Dal bych několik příkladů z historie. Pět synů jednoho slavného frankfurtského bankéře si rozdělilo sféry vlivu – jeden zůstal v domě svého otce, druhý odešel do Londýna, třetí do Paříže, další do Vídně a poslední do Neapole a financovali všechny znepřátelené strany v napoleonských válkách. Posílali si zprávy o situaci na bitevním poli po poštovních holubech, protože ti byli rychlejší než kurýři. A tak jen vyvolení byli správně informováni, že u Waterloo byl Napoleon definitivně poražen. Jen oni mohli dělat výhodné finanční operace a ostatní

utřeli nos. Anebo takové vítězství proletariátu, který vedla ruská inteligence, placena nejvyššími západními finančními a průmyslovými kruhy. Zakladatel Rudé armády Lev Trockij a jeho soudruzi byli vycvičeni na území Standard Oil v New Jersey a vysláni prezidentem newyorské banky Jacobem Schiffem do Petrohradu s podporou pro revoluci ve výši dvaceti milionů dolarů ve zlatě.

Nejčastější slovo, které padá při diskuzích o stavu a vývoji dnešního světa je globalizace. Co si o tomto jevu myslíte vy?

..... Obávám se, že celosvětové dění směřuje k totální globalizaci, která vyústí v jednu totalitní světovládu. Časem všechny malé banky padnou – už to pomalu začíná, bankovní giganti budou fúzovat, až nakonec zbude jediný bankovní dům, který bude ovšem diktovat. Vznikne jedna světová měna, která bude všechno řídit, a pak už je jen krůček k bezhotovstnímu platebnímu systému pomocí mikročipů a laserových neviditelných kódů – nejspíš je budeme mít zabudované v těle. A tím bude možné z jednoho vládního centra získat o každém informaci a každého kontrolovat. Už si na to zvykáme, vnímáme to jako samozřejmost – ta identifikační čísla jsou kreditní karty. Zatím je to velmi příjemné a i další vývoj v tomto směru nám bude připadat praktický, výhodný a hlavně pohodlný, ale časem zjistíme, že jsme se stali objektem nejenom kontroly, ale i manipulace s myšlením.

To zní poněkud jako orwellovská utopie...

Ani ne. Bojím se toho, že se nakonec naplní všechny orwellovské vize, které při svém vzniku vypadaly tak neskutočné. Napadlo mně, že možná přijde doba, třeba se jí ještě dožiji, kdy budeme nostalgicky vzpomínat na minulé totality. V každém případě, když už se tehdy nedalo dělat vůbec nic, tak si aspoň lidé mohli pro sebe nechat své myšlenky a názory.

(krátené)

Nový směr – Karel Gott: Bojím se o tento svět...
(Naše interné informace, Mníchov, č. 130/2008)

Kosovo: „nezávislý protektorát a energetické tepny“

Michael Liebig

Prečo USA a vedúce európske mocnosti vstúpili v roku 1999 do vojny o Kosovo? Prečo ho odrezali od Srbska, vytvorili protektorát, podporovali jeho „nezávislosť“ a nakoniec ho diplomaticky uznali?

A prečo väčšina členských štátov OSN "nezávislé" Kosovo neuznala? Hľadanie odpovede si nevyžaduje iba pohľad na dejiny Kosova a Balkánu. Nevyhnutná je aj úvaha o energetickej geopolitike tejto oblasti.

Od 17. februára 2008 Kosovo diplomaticky uznalo 30 štátov, medzi nimi USA, Francúzsko, Nemecko a Turecko, aby sme vymenovali aspoň niektoré z najdôležitejších. Ďalšie uznania budú nasledovať. Srbsko prisahalo nikdy neuznať oddelenie „umelo vytvoreného štátu“ od svojho územia. Belehrad zdôrazňuje, že rezolúcia Rady bezpečnosti č. 1244 jasne hovorí – Kosovo je súčasťou Srbska v rámci medzinárodne uznaných hraníc, čo zaväzuje členské štáty OSN rešpektovať územnú celistvosť Srbska.

Možno sa len čudovať – prečo je toľko rozruchu okolo maličkého a zaostalého kúska zeme uprostred Balkánu s necelými dvomi miliónmi obyvateľov, z ktorých je 95 percent etnických Albáncov? Ovládla azda západné vlády a médiá náhla potreba presadiť princíp sebaurčenia? Ale prečo by sa to potom netýkalo povedzme štyroch miliónov Palestínčanov na západnom brehu Jordánu a v Gaze a štyroch miliónov utečencov z palestínskych území, ktorí sa neúspešne pokúšajú vytvoriť štát?

Čo bolo celkom nepredstaviteľné v prípade Palestíny, to sa stalo realitou v prípade Kosova. V roku 1999 USA prezident Clinton a NATO začali leteckú vojnu proti Srbsku a donútili ho po 78 dňoch ťažkého bombardovania, aby súhlasilo s okupáciou Kosova jednotkami NATO. Odvtedy bolo spravované Kosovo ako „protektorát“. A čo je horšie, na skrytom polokoloniálnom štatúte sa podieľa Organizácia spojených národov (prostredníctvom UNMIK), ako aj USA, Európska únia a vojenské jednotky NATO (KFOR).

A teraz tu máme diplomatické uznanie Kosova USA a väčšinou členských štátov Európskej únie. Preto otázka kvôli čomu a za čo vlastne bojovali USA a vedúce štáty Európy, je oprávnená.

Domnievam sa, že niečo o Balkáne viem. Bol som tam neraz, spoznal som skutočných odborníkov na Balkán. Vyše 2000 rokov bol Balkán oblasťou silných politických, kultúrnych, náboženských a etnických konfliktov. Za Rímskej ríše rozdelila Balkán v 4. storočí byzantsko-latinská deliaca čiara. V 6. st. väčšinu Balkánu, okrem oblastí, kde žili Albánci a grécky hovoriace obyvateľstvo, osídlili Slovania. Od schizmy v roku 1054 sa kresťanský Balkán delil na katolícky a pravoslávny. Potom, väčšinu Balkánu, s výnimkou Chorvátska a Slovinska, okupovali moslimskí Turci. V 19. storočí až do I. svetovej vojny bol Balkán priestorom bojov medzi Tureckom, Rakúsko-Uhorskom, Ruskom, Britániou, Francúzskom a v menšej miere zjednoteným Nemeckom. Faktická okupácia Balkánu nacistickým Nemeckom v rokoch 1941 – 1945 všetko iba zhoršila.

Po druhej svetovej vojne sa stali balkánske štáty komunistickými, hoci Tito a Enver Hodža v Albánsku vládli v „nezávislých“ obdobiach komunistickej diktatúry. Výnimočné dejiny boli neraz plné hrôzostrašnej zmesi etnických, kultúrnych, náboženských, politických a ideologických konfliktov medzi národmi a medzi štátmi. Je to všadeprítomné mínové pole. Takmer každý balkánsky štát má etnické a náboženské menšiny s hlboko zakorenenými predsudkami siahajúcimi ďaleko do dejín. Je chybou nevidieť to a viniť za krvavý rozpad Juhoslávie vonkajšie geopolitické manipulácie.

Platí toto tvrdenie aj v prípade Kosova?

Pre Srbov je Kosovo historické srdce, v 14. storočí to bolo politické a náboženské jadro srbského kráľovstva, v roku 1389 na Kosovskom poli Turci Srbov porazili, Kosovo okupovali a Srbsko si islamská Otomanská ríša pripojila na nasledujúcich takmer päťsto rokov. Po bitke pri Moháči v roku 1526 Turci okupovali na necelých 150 rokov, s výnimkou severu takmer celé Uhorsko. V roku 1683 v koordinácii s francúzskym kráľom Ľudovítom XIV. sa pokúsili dobyť Viedeň, ale boli zahnaní a na nasledujúcich 200 rokov sa dnešná chorvátsko-bosenská hranica stala „vojenskou hranicou“ medzi Rakúskom s Otomanskou ríšou. Z Kosova nastal vtedy exodus Srbov – okolo 40 000 sa ich usídlilo pozdĺž vojenskej hranice takmer od brehov Jadranského mora na západe až po Dunaj na východe. Turecká prítomnosť na Balkáne trvala až do rokov 1912 – 1913.

Po I. svetovej vojne sa Kosovo stalo súčasťou Srbmi ovládanej Juhoslávie. Keď Wehrmacht v apríli 1941 v bleskovej vojne porazil Juhosláviu, Taliansko okupovalo Kosovo, avšak sever zostal pod nemeckou kontrolou. Boli tam totiž veľké bane na olovo, životne dôležité pre nemeckú vojnovú ekonomiku. Medzi rokmi 1913 a 1945 sa udialo v Kosove medzi Srbmi a etnickými Albáncami niekoľko vln masových prenasledovaní a etnického vyvražďovania. V roku 1945 sa Kosovo stalo súčasťou tentoraz už komunistickej Juhoslávie, avšak s osobitným štatútom autonómie.

Narastajúci počet obyvateľov Kosova, kvôli zlým ekonomickým a sociálnym podmienkam doma, odchádzal pracovať za hranice. Peňažné zásielky robotníkov zo zahraničia sa stali pre Kosovo hlavným ekonomickým faktorom. Po Titovej smrti v roku 1980 juhoslovanská ekonomika, financie a politická súdržnosť prudko klesali. To podkopalo juhoslovanskú suverenitu, Slovinsko a Chorvátsko boli ekonomicky oveľa vyspelejšie ako Srbsko, nehovoriac už o Macedónsku či Kosove. Napätie narastalo, pre toto obdobie je typický srbsko nacionalistický prejav Slobodana Miloševica na Kosovom poli pri 600. výročí osudovej bitky s Turkami. Bez preháňania možno zrejme povedať, že tento prejav bol znamením začiatku konca Juhoslávie. Ukázalo sa, že Miloševičovo rozhodnutie v roku 1989 zrušiť autonómiu Kosova bolo takisto osudové. Vyvolalo obrovský zdvih separatizmu v Kosove a čo viac, dalo mu

legitimitu. Srbské úrady boli bojkotované a etnickí Albánci vytvárali paralelnú administratívnu a vzdelávaciu administratívu.

Oddelenie Slovinska a Macedónska v roku 1991 sa udialo pomerne hladko. Oproti tomu oddelenie Chorvátska viedlo v rokoch 1991-1995 ku krvavej vojne. Omnoho krutejšia bola v rokoch 1992-1995 vojna v Bosne a Hercegovine. Keď sa skončila v septembri 1995 Daytonskou dohodou, vyzeralo to, že to najhoršie už má bývalá Juhoslávia za sebou.

A práve vtedy sa začali v Kosove ozbrojené nepokoje. Viedla ich „Kosovská oslobodzovacia armáda“ (UCK) etnických Albáncov proti srbským – formálne ešte juhoslovanským – predstaviteľom. Cieľom UCK bolo „oslobodenie“ a nezávislosť Kosova. Väčšina vedúcich kádrov UCK mala prepojenia na klany organizovaného zločinu v Kosove, ktoré ovládali predovšetkým obchod s drogami a zbraňami, ako aj medzinárodný trh s prostitúciou. „Kosovská mafia“ zakotvila vo väčšine západoeurópskych štátov. Polícia a spravodajské služby v Európe i v USA si uvedomovali nebezpečenstvo prepojenia medzi organizovaným zločinom a UCK. No zároveň niektoré americké a európske spravodajské služby i súkromné „bezpečnostné firmy“ poskytovali UCK nepravidelnú podporu vo vojenskom výcviku spojenú s „expertným poradenstvom“. A to bol iba začiatok.

Srbská polícia a armáda v Kosove proti UCK zakročila tvrdo. Správy o brutálnych represiách a masakrách obyvateľstva boli však najmä politickou propagandou UCK, západné médiá ju ochotne prijímali a rozširovali. To, čo bolo v Kosove v rokoch 1995 – 1999 a to, čo sa predtým dialo v Chorvátsku a v Bosne, sa v ničom nepodobá. Americká vláda, menovite ministerka zahraničných vecí Madeleine Albrightová použijúc argument o „srbskom útlaku“ v Kosove začala diplomatický nátlak na Srbsko. Vo februári a marci 1999 sa konali rozhovory o Kosove v zámku Rambouillet za účasti USA, Británie, Francúzska, Ruska, Srbska a predstaviteľov kosovských Albáncov. Spojené štáty zastupované Richardom Holbrookom a podporované Britániou a Francúzskom ultimatívne žiadali, aby Srbsko súhlasilo s voľným prechodom a pohybom jednotiek NATO po svojom území a s umiestnením jednotiek USA a NATO v Kosove. Ak ultimátum Srbsko odmietne, bude to mať za následok vojenskú akciu NATO.

Srbi Holbrookove ultimátum prijať nemohli a rozhovory v Rambouillet stroskotali. Letecká vojna proti Srbsku sa začala 24. marca 1999. Odhaduje sa, že potom, čo bojové lietadlá USA a NATO začali bombardovanie, asi 200 000 Kosovanov (kosovských Albáncov) utieklo do Macedónska a do Albánska. Či naozaj bol exodus vyvolaný systematickými „etnickými čistkami“ srbských bezpečnostných síl, zostáva naďalej veľmi otáznou. Ale obrazy zástupov utečencov z Kosova, ako prekračujú macedónsku hranicu, poskytli vítané „humanitárne“ zdôvodnenie.

Prečo vlastne sa vo vojne o Kosove pustilo NATO do prvej skutočnej vojny od svojho vzniku?

Počas deväťdesiatich rokov to vyzeralo tak, že USA sú všemocné vojensky, ekonomicky, finančne a diplomaticky. A USA boli rozhodnuté zmeniť NATO tak, aby bolo schopné plniť nové globálno-strategické ciele. Práve uprostred vojny v Kosove – v apríli 1999 na washingtonskom summite NATO pri príležitosti 50. výročia vzniku - alianciu preformovali. Z regionálnej organizácie kolektívnej obrany sa stala vojenskou globálnou intervenčnou a slúži globálno-strategickým požiadavkám USA. Súčasťou „nového NATO“ bolo aj jeho rozšírenie na východ – 16. marca 1999 vstúpilo Poľsko, Česko a Maďarsko do NATO.

Kľúčovou časťou vytvárania amerického hegemóna jednopolárneho sveta bolo získanie strategickej kontroly nad Strednou Áziou a jej rozsiahlymi energetickými a surovinovými zdrojmi. Cieľom bolo obmedziť dlhotrvajúci vplyv Ruska v Strednej Ázii a zabrániť Číne, aby tam vplyv získala. Ak by Washington kontroloval stredoázijské zásoby energie a surovín a zároveň mal rozsiahlu kontrolu nad prírodnými zdrojmi na Strednom východe, Afrike a v Latinskej Amerike, potom by bola naozaj svetová hegemonia USA upevnená natrvalo.

Problém však bol, ako prepravovať energonosiče a suroviny z vnútrozemskej Strednej Ázie k moru tak, aby sa obišlo Rusko, Čína a Irán. Sú len tri možnosti: cez Afganistan, Pakistan k Indickému oceánu – až do leta roku 2001 americká vláda vyjednávala o tom s afganským režimom Talibov a s pakistanskou vojenskou diktatúrou Mušarafa, ktorý sa dostal k moci v októbri 1999 s viac ako požehnaním Washingtonu.

Druhá cesta je trasa z azerbajdžanského Baku cez gruzínske Tbilisi do tureckého Ceyhan – a tá je už od mája 2006 v prevádzke. Tretia vedie cez Turecko, Bulharsko cez Balkán k Jadranskému moru. Ropovod AMBO (Albinian Macedonian-Bulgarian Oil) je registrovaný v USA. Štúdiu výstavby financovala americká vláda ešte v roku 1993. Vinie sa pozdĺž kosovskej hranice neďaleko mesta Uroševac v južnom Kosove. Tam sa stavia americká vojenská základňa. S výstavbou začala armáda a spoločnosť Halliburton v júni 1999, krátko po tom, ako do Kosova vstúpili americké vojská. Pod názvom Camp Bondsteel zaberá 40 km². Je schopná pojať 5 000 ľudí. Stavebný gigant Bechtel buduje pre Camp Bondsteel zásobovaciu cestu z albánskeho jadranského prístavu Drač. Nepotvrdené správy hovoria, že bývalá juhoslovanská letecká základňa neďaleko Camp Bondsteelu sa prestavuje na americkú. Avšak v okolí je už niekoľko leteckých amerických základní – v Bulharsku sú to letisko Graf Ignatievo a letecká základňa Bezmer. Severnejšie, v Rumunsku, je to letecká základňa Mihail Kogalniceanu. A americké letectvo môže a používa leteckú základňu v Papa v Maďarsku.

Zoskupenie nových amerických leteckých základní na Balkáne je zjavne spojené plánovanými ropovodmi a plynovodmi križujúcimi Balkán. Okrem AMBO sú v ich dosahu plánované pozemné trasy NABUCCO, budované EÚ z Turecka cez Bulharsko, Rumunsko a Maďarsko do Rakúska, ako aj South Stream z Ruska popod Čierne more cez Bulharsko, Srbsko do Maďarska. A takisto odbočky ktorejkoľvek týchto trás do Grécka a Talianska. South Stream je spoločným podnikom ruského Gazpromu a talianskej ENI, od januára 2008 má Gazprom väčšinový balík akcií srbskej ropnej spoločnosti.

Základne v Bulharsku, Rumunsku a Maďarsku sa nachádzajú v členských štátoch NATO, tie si však zachovali suverenitu. Všetky tri majú energetické dohody s Ruskom, ktoré si chcú udržať a nechcú byť v tomto výlučne závislé od USA. Camp Bondsteel v Kosove je niečo celkom iné. Kosovo je odlišné – je to „protektorát“ spravovaný spoločne s EÚ a USA, de facto je vojensky okupovaný NATO a finančne celkom závislý od pomoci Európskej únie a v oveľa menšej miere od Washingtonu. Vyhlásenie „nezávislosti“ Kosova sa spoločne pripra-

vovalo medzi USA a predsedníckym štátom únie (Slovinskom) tak, aby sa uskutočnilo dva týždne po prezidentských voľbách v Srbsku.

V Kosove niet naozajstnej vlády trvajúcej na suverenite, skutočnou vládou je tu medzinárodná riadiaca prípravná skupina (ISG), kde sú USA, V. Británia, Nemecko, Francúzsko a Taliansko.

Európska únia sa pridala k USA v otázke kosovskej „nezávislosti“, aby tento priestor neprenehala výlučne Američanom, udržuje tu deväť rokov vojenské jednotky, poskytuje Kosovu značnú pomoc, Európania majú záujem na chránení trás energonosičov, hoci o tom EÚ verejne nehovorí.

Niektorí odborníci na Balkán sa domnievajú, že USA, vedúce štáty únie a dokonca aj Rusko už pripravujú plány na prepísanie mapy Balkánu. Srbsko by malo byť odškodnené za stratu nielen pripojením severných častí Kosova, kde žije srbská väčšina, ale aj „zjednotením“ s Republikou Srbskou v Bosne-Hercegovine (BiH), kde žije srbské obyvateľstvo, kým Chorvátmi obývaná časť BiH sa „zjednotí“ s chorvátskom a moslimská časť Bosny a Hercegoviny zostane enklávou, protektorátom pod správou OSN a EÚ. A Kosovo namiesto toho, aby zostalo „nezávislým“ sformuje „Veľké Albánsko“ s Albánskom. A to bude riskantný geopolitický krok, lebo albánska menšina v Macedónsku a Srbsku sa toho bude dožadovať tiež.

Pohľad na mapu sveta a na tie všetky štáty, ktoré uznali a ktoré neuznali Kosovo, nám poskytuje priam fascinujúci pohľad na globálnu geopolitickú situáciu dneška - najväčšie štáty (Rusko, Čína, India, Indonézia, Brazília, Mexiko, JAR, väčšina arabských štátov) a zároveň väčšina štátov sveta, členov OSN nesúhlasí s tým, čo USA a Európska únia podnikli v Kosove.

*Vybral a z angličtiny preložil Dušan Kerný
(Literárny dvojtýždenník 9. 4. 2008)*

Rusko, Čína a India chcú riešiť Kosovo

Ministri zahraničných vecí Ruska, Číny a Indie vyzvali na obnovenie rokovaní medzi Srbskom a Kosovom o štatúte tohto územia, ktoré Belehrad a tieto tri krajiny odmietajú diplomaticky uznať a navrhujú

rokovanie medzi Srbskom a Kosovom v rámci medzinárodného práva, aby bola možná dohoda o všetkých problémoch spojených s touto srbskou provinciou – prehlásil min. S. Lavrov

Problém Kosova sa musí vyriešiť výlučne na báze medzinárodného práva!

S. Lavrov sa na stretnutí s médiami zúčastnil spolu s ministrami z Číny a Indie, ktorí prišli do Jekaterinburgu na Urale na rokovanie šéfov diplomacie Brazílie, Ruska, Indie a Číny – krajiny tzv. skupiny BRIC, ktorej svetoví ekonomickí experti prisudzujú dlhodobo veľmi priaznivé vyhliadky na rozvoj.

Rusko ako tradičný spojenec Belehradu sa rázne stavia proti nezávislosti Kosova, ktorú vyhlásila táto provincia proti vôli Srbska 17. februára t. r. Od tej doby Kosovo diplomaticky uznali asi štyri desiatky štátov, predovšetkým USA, ktoré tam udržujú a rozširujú najväčšiu základňu USA v Európe, ako aj veľké členské štáty EÚ okrem Španielska.

(NII, ročník XVIII, jún 2008/č.131)

Proti aktivizácii antištátnych síl

Vyhlásenie občianskych, kultúrnych a politických organizácií a predstaviteľov tvorivej inteligencie Zakarpatska v súvislosti s činnosťou protiukrajinských a protištátnych síl v Zakarpatskej oblasti.

V Zakarpatskej oblasti zosilneli v poslednom období antiukrajinské tendencie. Sily, ktoré rozdúchávajú oheň antiukrajinstva, žiaľbohu, majú podporu vo vládných štruktúrach. Napríklad, v marci minulého roka Zakarpatská oblastná rada prijala uznesenie, aby na území oblasti bola uznaná osobitná „rusínska národnosť“, ktoré z vedeckého pohľadu je absurdné a vo svojej podstate protiprávne a z politického hľadiska provokačné. A to preto, lebo umelo rozdeľuje jedno etnikum, ktoré v rôznych historických obdobiach, na rôznych ukrajinských územiach, malo rôzne názvy – starý názov Rusíni a nový názov – Ukrajinci. Objednávateľia a scenáristi touto podvratnou činnosťou so separatistickými heslami o autonómii sa snažia vyčleniť Zakarpatsko z Ukrajiny.

Tieto pokusy, v atmosfére súčasnej etnopolitickej reality v oblasti by sa mohli zdať ako komické (pri poslednom sčítaní obyvateľstva 80 % občanov Zakarpatskej oblasti sa prihlásilo k ukrajinskej národnosti, bez ohľadu na divokú agitáciu a podplácanie, menej ako 1 % obyvateľov sa hlásilo za Rusínov), keby tu nebol záujem na rozdúchavaní separatizmu predstaviteľmi miestnej a ústrednej štátnej moci a Ukrajine nepriateľských kruhov v niektorých zahraničných krajinách.

Na konci roka 2006 Zakarpatská oblastná rada vypísala súťaž na návrh vlajky Zakarpatska a vytvorila zodpovednú expertnú komisiu. V priebehu roku 2007, bez ohľadu na snahy lídrov politického rusinizmu a ich ochrancov vo vládných štruktúrach zo Zakarpatskej oblasti, ako aj medzi niektorými vysokopostavenými kyjevskými úradníkmi – pôvodcom zo Zakarpatska, presadiť za akúkoľvek cenu pre našu oblasť trojfarebnú bielo-modro-červenú vlajku, táto komisia vyhlásila za víťaza starodávny, opierajúci sa o hlboké historické tradície, modro-žltý variant vlajky s umiestnením erbu Zakarpatska na nej. To nevyhovovalo ukrajinfóbom, zasadnutie Oblastnej rady v decembri 2007 k tomuto problému bolo v podstate z iniciatívy vedenia rady zmarené.

Činnosť antiukrajinských protištátnych bojovníkov, pohlavárov politického rusinizmu nenašla očakávanú reakciu vo vládných orgánoch iných krajín; okrem reakcie baťušky Dimitrija Sidora, predsedu tzv. „Snemu podkarpatských Rusínov“, z 22. februára 2008. Hneď po vyhlásení Kosova za nezávislý štát zúrivo agitoval v Moskve za poskytnutie Podkarpatskej Rusi štatútu „samoriadiaceho sa administratívno-národnostného územia“ pod medzinárodnou správou, ako aj zavedenie v Zakarpatsku pasov pre Podkarpatských Rusínov uznávaných za právnych nástupcov Zakarpatského štátu a samouznanie sa Rusínov mimo Ukrajinského štátu.

V tom istom antiukrajinskom, protištátnom prúde treba vidieť aj snahu určitých politických síl, za akúkoľvek cenu umiestňovať v Zakarpatsku cudzokrajné, osobitne maďarské symboly. Tieto snahy, čuduj sa svete, podporujú vládne štruktúry.

V Mukačevskom hrade – pamätníku dejín a architektúry národného významu – sa obnovuje symbol maďarskej dynastie Arpádovcov, stepný

„orol“ – turul umiestnený na 33 metrovom pylóne, ktorý značne prevyšuje hrad. Už v roku 1924 československá vláda demontovala tento symbol cudzieho štátu, a sovietska vláda ho z hradu vyhodila. Pri podpore miestnych úradov, napriek národnostným záujmom ukrajinského spoločenstva ako aj porušenia platných zákonov o ochrane kultúrneho dedičstva (povolenie na umiestnenie takýchto monumentov v pamätných miestach celonárodného významu má vydávať ústredný orgán Ochrany dedičstva národnej kultúry, ktorý je súčasťou štruktúry Kabinetu ministrov Ukrajiny), cudzozemské symboly sa stavajú na území Ukrajinského štátu.

Ďalší prejav antiukrajinstva sa pripravuje na Vereckom priesmyku, na pomedzí medzi Lvovskou a Zakarpatskou oblasťou Ukrajiny. Ide o pokus postaviť tu veľkolepý monument – pamätník „obsadenia svojej novej domoviny“ Maďarmi.

Maďari nemajú právo považovať nadobudnutie svojej novej domoviny ako terra incognita, t. j. územia, kde pred ich príchodom akoby nebolo žiadnych sídiel. Naopak, na území Zakarpatskej oblasti archeológovia našli a preskúmali nemálo slovanských sídiel zo VI. – IX. storočia, takže Slovania tu boli dávno pred príchodom maďarských plemien na konci IX. a začiatku X. storočia.

Takýto symbol tam nemôže byť, pretože Zakarpatská oblasť je súčasťou Ukrajiny, takže od Vereckého priesmyku nezačína „veľké Uhorsko“ ako sa o to usilujú maďarské politické kruhy, lebo tam bolo a je k hranici s Maďarskom a kedysi aj ďalej na juh na územie terajšieho Maďarska ukrajinská zem s pradávnyim rusínsko-ukrajinským etnosom.

Tento symbol sa usilujú inštalovať na mieste postrieľania, (bez súdu a obvinenia) v marci 1939 okolo 600 vojakov Karpatskej Siči, obrancov Karpatskej Ukrajiny za maďarského fašistického nájazdu. Toto je výsmechom pamiatke najkrajších synov Karpatsko-Ukrajinského štátu (zakarpatcov, haličanov, volyňanov a ďalších), ktorí ako prví v Európe sa postavili na ozbrojený odpor fašistickým okupantom.

V pamäti sú ešte živé krivdy spôsobené fašistami počas krvavých udalostí v marci 1939: okrem spomínanej maďarsko-poľskej akcie (popravy 600

vojakov Karpatskej Siči) bolo popravených alebo umučených na rôznych miestach Zakarpatska stovky vojakov Karpatskej Siči, seminaristov a gymnazistov - obrancov Karpatskej Ukrajiny a počas rokov okupácie krajiny fašistickým Maďarskom (1939 – 1944) uvrhnutých do väzníc a koncentrákov 184 tisíc zakarpatských Rusínov-Ukrajincov, ako aj ľudí iných národností, z nich 115 tisíc bolo zversky umučených alebo upálených.

Vo svetle uvedených faktov šokuje postoj tých lídrov tzv. rusínskeho smeru, ktorí smútia za „veľkým Uhorskom“ a nie sú proti návratu verných Rusínov do lona „svätoštefanskej koruny“.

A napokon, do nijakých rámcov nezapadajú fakty výmeny tabúl pri vchode do dvojazyčných dedín s dvojazyčnými názvami (v štátnom a maďarskom jazyku) za jednojazyčné maďarské, a úsilie umiestňovať na budovách miestnej samosprávy a jednotlivých štátnych ustanovizní podľa štátnych vlajok Ukrajiny, maďarské štátne vlajky.

Uvedené umožňuje urobiť záver, že v Zakarpatskej oblasti sa vytvoril systém ruinovania ukrajinských národných hodnôt, systém antiukrajinskej protištátnej činnosti so zámerom rozduchávať separatizmus, a budovanie cudzokrajnej symboliky a pod. Takéto činy nenachádzajú náležitú reakciu zo strany samosprávnych orgánov oblasti a právoochranných orgánov. To všetko znižuje česť a dôstojnosť pôvodného, základného ukrajinského etnosu v oblasti, diskredituje vládu, rozosieva pochybnosti, živí separatizmus.

Rozhodne odsudzujeme takýto stav vecí v našej oblasti, požadujeme zamedziť prejavy antiukrajinstva a separatizmu. Vyhlasujeme svoju pripravenosť ochraňovať na svojej ukrajinskej zemi v Zakarpatsku, záujmy Ukrajinského štátu a ukrajinského etnosu, všetkými dostupnými prostriedkami.

Vyzývame ukrajinské občianske, vedecké, vzdelávacie, kultúrne a iné organizácie, politické strany, štátnych a politických činiteľov, poslancov na všetkých úrovniach, tvorivú inteligenciu Ukrajiny aby podporovali naše vyhlásenie.

PROSÍME VRCHOLNÚ RADU UKRAJINY VYTVORIŤ DOČASNÚ VYŠETROVACIU KOMISIU O PREJAVOCH ANTI-UKRAJINSTVA NA ZAKARPATSKU.

Výzvu podporilo 18 významných osobností Zakarpatskej oblasti.
Uverejnené v dvojtýždenníku Nove žitt'a 11 – 14/2008,
Tlačový orgán Zväzu Rusínov-Ukrajincov v SR
Preložil Prof. Ing. Andrej Bajcura, DrSc.

Slovanské spojenectvo

Hlavné mesto Slovinska (mimochodom od r. 1967 družobné mesto Bratislavy) nás privítalo jarným mrholením, to nás napokon sprevádzalo počas celého pobytu v Ľubľane, kde sme sa spolu s Dušanom Dušekom zúčastnili na podujatí **Slovanský most**, aby sme predstavili v slovinskom preklade ukážky zo svojej tvorby, a tak aspoň čiastočne priblížili domácemu publiku niektoré z trendov súčasnej slovenskej literatúry.

Podujatie organizovalo pred pár rokmi založené Fórum slovanských kultúr v spolupráci s Cankarovým domom (Ivan Cankar bol významný prozaik, poet, esejista, dramatik, najvýznamnejší a najuznávanejší predstaviteľ slovinského modernizmu, žil v rokoch 1876 až 1918 a ľubľanské kultúrne centrum nesie právom jeho meno), takisto v spolupráci s vydavateľstvom Apokalipsa (vedie ho poet, filozof, esejista Primorž Repar), ktoré sa venuje vydávaniu slovenskej tvorby či už v rovnomenom časopise alebo v knižných publikáciách (nedávno vydalo antológiu slovenskej literatúry v slovinčine), organizuje vedecké konferencie, literárne diskusie – aj s účasťou slovanských prednášajúcich.

Podujatie, ktorého som sa zúčastnila, je súčasťou celej série literárnych večerov nazvanej Slovanský most, v rámci týchto večerov vystupujú viacerí spisovatelia a spisovateľky z krajín, ktoré sa stali členmi Fóra slovanských kultúr. Leitmotívom Slovanského mosta je utvorenie kultúry mostov „od Bulharska po Bielorusko“. Idea utvoriť túto medzinárodnú nadáciu sa prvý raz sformovala v r. 2001 pri stretnutí Busha

a Putina na Brde, nadácia bola založená a reálnu činnosť začala vykonávať v r. 2004. Jej cieľom je ochrana a rozvíjanie kultúrnych tradícií kultúr slovanských národov, a to s dôrazom na zachovanie kultúrnej diverzity v ére intenzívnej globalizácie, no zároveň vyhľadávanie a posilňovanie toho, čo je pre rôzne (nielen) slovanské kultúry rovnaké alebo podobné. Európska nadácia pripravuje a realizuje v spolupráci s ďalšími kultúrnymi inštitúciami široké spektrum podujatí, či už sú to kongresy, festivaly podporujúce vzájomné spoznávanie a kontaktovanie jednotlivých slovanských kultúr (jednou z iniciatív je iniciatíva nazvaná „sto slovanských románov“, na realizácii tejto iniciatívy ústiacej do prekladu a publikovania približne stovky prozaických diel, sa samozrejme budú finančne podieľať aj jednotlivé krajiny). Členmi nadácie sú Slovinsko, Bielorusko, Bulharsko, Bosna-Hercegovina, Čierna Hora, Chorvátsko, Macedónsko, Ruská federácia, Slovensko (SR sa oficiálne pripojila k Fóru v júni 2007), Srbsko, Poľsko, Ukrajina a Česká republika, ktorá má predbežne status pozorovateľa. Pre zaujímavosť uvediem aspoň zopár mien predstaviteľov slovanských literatúr, ktorí sa vystriedajú na tomto literárnom festivale. Sú to napríklad Pavel Brycz a Radka Denemarková (ČR), Gordana Čirjaničová (Srbsko), Daša Drndičová a Milorad Stojič (Chorvátsko), Jurij Koch (Lužicko), Andrzej Stasiuk a Oľga Tokarczuk (Poľsko), Vladimír Zarev (Bulharsko), Oksana Zabužková (Ukrajina).

Náš literárny večer sa stretol s úspechom, po „čítačke“ nasledovala diskusia, v ktorej sa publikum chcelo dozvedieť viac o súčasnej literárnej scéne na Slovensku, o podmienkach literárnej tvorby u nás, mne sa ušlo niekoľko otázok o Klube slovenských prozaičiek Femina. O podujatie prejavili záujem aj štátna televízia a rozhlas (stanica Ars podobne zameraná ako u nás stanica Devín), obe inštitúcie o podujatiach v rámci projektu Slovanský most vo svojich vysielaniach pravidelne informujú, pripravujú z neho dokumentárny materiál, ktorý – ako sme sa dozvedeli – ochotne dajú k dispozícii rozhlasu a televízii v členských krajinách Fóra slovanských kultúr.

Zmienim sa aspoň stručne o tomto Fóre, ktoré sme nasledujúci deň navštívili a ktoré sídli v krásnom prostredí hradu Jable neďaleko Ľubľany. V impozantnej historickej budove patriacej ministerstvu za-

hraničných vecí sídli napríklad aj nadácia Centrum európskych perspektív, kde sa pripravujú rôzne projekty v rámci európskej kooperácie. Na citlivo renovovanom hrade sa uskutočňujú literárne čítania a diskusie, sympóziá, koncerty.

Veľmi zaujímavé a podnetné boli rozhovory s riaditeľkou Fóra slovanských kultúr Milenou Domjanovou, ako aj s jej spolupracovníkom, popredným poetom, prozaikom, esejistom a literárnym teoretikom Iztokom Osojnikom (ktorý bol aj moderátorom nášho literárneho večera v Cankarovom dome). V rozhovoroch sa výrazne prejavila potreba spoznávať sa navzájom a podporovať rozvoj slovanských literatúr (kultúr) tak, aby sa tieto dokázali lepšie presadiť v európskom, ale aj mimoeurópskom priestore a boli schopné utvárať akúsi protiváhu voči dominujúcej anglosaskkej literatúre (kultúre). Okrem tohto vzájomného slovanského „spojenectva“ sa ako dôležité ukazuje rozvíjanie spolupráce slovanských kultúr s neslovanskými, úsilie o kultúrnu rovnováhu v celoplanetárnom kontexte. Predstavitelia Fóra nás oboznámili nielen s niektorými zamýšľanými projektmi, ale aj so stratégiami, pomocou ktorých by bolo možné dosahovať vytýčené ciele v posilňovaní slovanskej vzájomnosti – nie však v duchu prekonaného panslavizmu, ale v duchu modernej kooperácie, v duchu otvorenosti a medzikultúrnej dialogickosti.

Ďalšou súčasťou nášho pracovného programu bolo stretnutie s učiteľmi a študentmi slovakistiky na ľubľanskej univerzite, čo bolo zdrojom oprávnenej radosti. Ak totiž v mnohých krajinách je, žiaľ čoraz viac problémov s udržaním odboru slovakistika, na tejto slovinskej univerzite slovakistika priam prekvitá, v tomto roku tam študuje slovenčinu okolo stovky mladých ľudí, čo je predovšetkým zásluha vedúceho katedry slovakistiky, u nás dobre známeho profesora Adreja Rozmana, nadšenca a neúnavného šíriteľa slovenskej literatúry, dramatickej a filmovej tvorby, ale aj zásluhou ďalších učiteľov a lektorov katedry, ktorej rozvoj podporilo aj naše veľvyslanectvo. Zavítali sme aj na hodinu slovakistického seminára a pri stretnutí so študentmi sme sa presvedčili, že si solidne osvojili našu reč, naše reálie, a čo je nemenej dôležité, majú o Slovensko a jeho kultúru záujem. Prijemne ma prekvapilo aj to, aký záujem a pozitívny vzťah majú títo mladí ľudia k svojej

vlastnej literatúre, s akou hrdosťou nám rozprávali o tvorbe Cankara alebo Prešerena, a s nemeňou ukazovali historické pamiatky Ľubľany.

Krátky pobyt v hlavnom meste Slovinska nás naplnil pocitom, že literárne (kultúrne) aktivity majú v blízkej budúcnosti vďaka podobným iniciatívam, akou je Slovanský most, a inštitúciám, akou je Fórum slovanských kultúr, zvýšenú nádej na podporu, záleží však na každej účastníckej krajine, aby sa aktívne podieľala na tvorbe koncepcie konkrétnej činnosti tejto nadácie a aby rozumne využívala ponúkané možnosti.

Etela Farkašová

Svetové ekonomické fórum a mierové hnutie

Každoročne sa schádza vo švajčiarskom Davose Svetové ekonomické fórum. I v tomto roku 23. – 27. januára zišli sa predstavitelia globálnej elity, aby si vypočuli, analyzovali a zhodnotili správu, ktorú vypracovalo vyše 100 popredných podnikateľov, vedcov, politikov a iných odborníkov. Na základe záverov určili perspektívu sveta pre rok 2008. V nej sa hovorí, že:

- svet sa v najbližších mesiacoch stretne so systémovou ekonomikou a finančnou krízou;
- očakáva sa riziko zdrazenia potravín, zraniteľnosť globálnych kanálov dodávok a zdrazenie energonosičov pre najbližších niekoľko rokov;
- celkove očakáva svet vysoká úroveň politickej a ekonomickej nestability počas celého desaťročia.

Za najväčšie riziká sa považujú:

- systémová finančná kríza, pravdepodobnosť pádu cien nehnuteľností a iných aktív v USA i v Európe;
- pravdepodobnosť neočakávaného pádu amerického dolára;
- zníženie tempa rastu HDP Číny na menej ako 6%;

- ľudské úmrtia spôsobené hladom, ktoré dosiahnu v roku 2008 viac ako 1 milión;
- prudké klimatické zmeny.

Tieto závažné údaje sa nedostali do našich médií. Zo Slovenskej republiky sa podľa dostupných informácií na zasadnutí Svetového ekonomického fóra v Davose nikto nezúčastnil. Ani vláda, ani NR SR zrejme nepovažujú za potrebné sa nebezpečnou situáciou zaoberať, aby neznepokojovali občanov, chlácholených peknými slovami o neustále sa zlepšujúcej ekonomickej a politickej situácii a raste životnej úrovne občanov.

Európske mierové fórum so sídlom v Berlíne sa ale rozhodlo zvolať zasadnutie prezídia na prípravu celoeurópskej mierovej konferencie. Prezídium zasadalo v dňoch 23. – 24. februára v Kyjeve. Za Slovenskú republiku sa zúčastnila PaedDr. Dagmar Bollová. Zapojila sa do rozpravy o nutnosti pripomenutia 60. výročia prijatia Všeobecnej deklarácie ľudských práv a 90. výročia vzniku Červenej armády pre zachovanie historickej pamäti súčasného sveta v ohrození. Uvádzame úryvky z jej vystúpenia.

.....Charta OSN, ako je prijaté ju nazývať, vznikla ako reakcia na úžasy II. svetovej vojny s cieľom, aby taký druh katakliziem ľudstvo už nikdy nemuselo zažiť. Dovoľte mi poznamenať, že do prípravy jej textu a procesu jeho posudzovania bol aktívne zapojený známy československý diplomat Slovák Ján Papánek. Treba tiež dodať, že Československo spolu s ďalšími siedmimi krajinami socialistického tábora sa pri hlasovaní za ňu zdržalo. Možno už vtedy chápali, že tieto zbožné želania nemajú silu zabezpečiť, aby sa pre všetky štáty a ich vlády stali záväznými. Potvrdením pochybností sa stali udalosti v Dien Bien Hu vo Vietname r. 1954, vojna v Alžíre 1954 – 1962, „pomoc“ belgickej vlády v boji za nezávislosť Konga, reakcia USA na oslobodenie Kuby, možno uviesť Ghanu, Mozambik, Angolu, Guineu, Panamu atď. až po Afganistan, Juhosláviu, Irak. Vláda USA, krajina, kde sa Charta zrodila, sa aktívne zaoberá obchodom so zbraňami, ktoré destabilizujú celosvetovú politickú situáciu. Za pomoci amerických zbraní sa uskutočnili

všetky izraelské agresie proti susedným arabským štátom, používa ich somálsky režim proti Etiópii, cez Pakistan sa zásobuje nimi afgánska kontrarevolúcia. Americká vláda rozpútava vo svete krízy a vojnové konflikty, znepriateľuje krajiny medzi sebou, aby bolo čo najviac kupcov amerických zbraní, aby Európa pozývala na pomoc vojnovú mašinériu a upevňovala blok NATO. Ako výsledok získava Washington nové poslušné vlády, strategické geopolitické výhody a vojenské základne a inštruuje vlády, aby základne a centrá spravodajských služieb podriadovali demokratickej kontrole. Pred rokom sa konal o tom v Kyjeve seminár. Na otázku, akej kontrole podlieha Centrum na výmenu spravodajských informácií medzi krajinami NATO, zriadené v roku 2005 na leteckej základni vo Veľkej Británii, mi nikto neodpovedal.

V posledných mesiacoch sa stalo veľmi aktuálnym posudzovanie otázky amerických radarov v Česku a Poľsku. Tak prišli Američania na Kut'kovskú lúku v Česku, geologickým prieskumom zistili, že žulový základ je pre obrovský radarový systém vyhovujúci a rozhodli sa ho vybudovať. Nikto sa neobťažuje hovoriť o tom, že vedľajším efektom radaru bude narušenie civilných i vojenských vysieláčiek, rozhlasového a televízneho signálu, či mobilných telefónov. Generál Henry Obering, šéf Agentúry protiraketovej obrany USA, pri rokovaníach s vládou a poslancami povedal, že by bolo veľmi nebezpečné, ak by sa v rádiuse 8 km priblížil k radaru človek. Tiež sa nehovorí o tom, že ak by sa v okruhu 50 km vyskytlo lietadlo, radar mu poškodí elektroniku. Od odborníkov sa novinári dozvedeli, že tento radar sa dá použiť ako paralyzátor techniky i ľudí. Nehľadiac na uvedené, radar v Česku zrejme bude.

Doktrína „rozširovania životného priestoru“ je pevne spojená s praxou permanentných vojen tzv. občianskych militaristov, stálym komponentom mentality ktorých sú mesiášske misie. Pojmy „národná bezpečnosť“ a „boj proti terorizmu“ sa stali kódovými slovami pre uskutočňovanie tajných alebo otvorených vojenských, politických a ideologických ťažení. Mesiášsky fanatizmus zabezpečuje zdôvodňovanie porušovania ľudských práv, popierania medzinárodných i vnútorných zákonov. Moralistické militaristické kampane sa obyčajne

nezakladajú na faktoch, ktoré by mohli zdôvodňovať kruté útoky na národy v hociktorej časti sveta.

Téma obratu od imperiálnej politiky k poľudštenej je nevyhnutná i v boji s konšcientálnou vojnou, ktorá sa vedie s cieľom poraziť ľudské vedomie. Národy musia chrániť historickú pamäť, nedovoliť transformáciu, prekrúcanie faktov, byť si vedomé hrozby „nového svetového poriadku“. Jednou z možností, ako prežiť, je i snaha dosiahnuť, aby sa Charta OSN stala základnou a záväznou normou konania štátov a ich vlád v záujme zachovania života na Zemi.

PaedDr. Dagmar Bollová

Diplomacia – cyrilometodiáda – romantizmus

V závere tohoročného mája sa v Rusku uskutočnili tri významné spoločensko-vedecké podujatia. 21. mája to bola moskovská medzinárodná konferencia EUDOVÁ DIPLOMACIA, ktorá analyzovala aktivity neštátnych (vedeckých, umeleckých, spoločenských) organizácií pri upevňovaní kontaktov Moskvy so svetom a sveta s Moskvou. Konferenciu usporiadal Moskovský zväz spoločenských združení za pomoci desiatich spoluorganizátorov (Moskovskej mestskej Dumy, Ministerstva zahraničných vecí, Moskovskej štátnej univerzity, Asociácie ruských diplomatov, Medzinárodného fondu podnikateľov atď.). Za Slovensko sa na konferencii zúčastnili: prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc., doc. Natália Muránska, PhD. a PhDr. Oľga Lauková, ktorí predniesli svoje referáty v jednotlivých sekciách (a bolo ich päť). Na záver konferencie jej účastníci prijali Vyhlásenie, v ktorom sa hovorí: „Obraciame sa na medzinárodné spoločenstvo, na našich partnerov a kolegov na celom svete s výzvou, aby sme spojili naše úsilie pri upevňovaní i prehľbovaní ideálov mieru, demokracie, medzinárodných a medzináboženských zhôd a spolupráce, pri rozširovaní dialógu kultúr a civilizácií na prospech rozvoja ľudstva.

V dňoch 21. – 24. mája sa v Tveri uskutočnili DNI SLOVANSKEJ PÍSOMNOSTI A KULTÚRY a v ich rámci vedecká konferencia Slo-

vanský svet: spoločné a rôznorodé. Túto mimoriadnu akciu gestoroval gubernátor Tverskej oblasti pri podpore Ministerstva kultúry Ruska, Ruskej pravoslávnej Cirkvi, Moskovského patriarchu a ďalších celoštátnych i regionálnych organizácií. Zúčastnili sa ich hostia z približne 50 štátov (ministri, diplomati, vedci, pracovníci štátnych inštitúcií.) Zo Slovenska to boli: pracovník Ministerstva kultúry SR a prof. Červeňák (s referátom O novom myslení a novej axiológii - náuky o hodnotách) i doc. Muránska (s referátom Posledný román Bulgakova ako memento). Počas štyroch dní rokovaní, besied, polemík a unikátnych troch recepcií nádej na konsolidáciu slovanských vzťahov a výraznejšie miesto slovanskej kultúry v živote ľudstva XXI. storočia akoby nadobudli aj reálnejšiu podobu. Vedecké referáty a diskusie odhalili však ešte aj problémy, ktoré z včerajška prešli do dneška (najmä problémy základu cyrilo-metodskej písomnosti – bulharského, macedónskeho, všeslovanského?), resp. tie, ktoré z dneška prečnievajú do zajtrajška (najmä temperamentná pravoslávizácia slovanskej kultúry). Pri bilaterálnych stretnutiach vznikali návrhy, ktoré by mohli skvalitniť medzislovanskú kultúrnu a literárnu komunikáciu (názory Poliakov, Bielorusov a Rusov na spoločné, resp. recipročné edičné aktivity). Pretože konferencia prebiehala v sekciách, celkový obraz o nastoľovaných problémoch bude viditeľnejší až po vydaní zborníka z jej rokovaní.

V dňoch 26. – 28. mája sa na pôde univerzity v Tveri uskutočnila medzinárodná konferencia SVET ROMANTIZMU, na ktorej sme vystúpili s referátmi (A. Červeňák: Tragizmus dvojhodnotovej logiky, N. Muránska: Trikrát romantický Majster z románu Majster a Margaréta). Romantizmus ako romantično v psychike človeka má konštantný význam, ale romantizmus ako stretnutie dvoch ideí, dvoch právd, dvoch fanatických síl bolo a je príčinou všetkých medziludských konfliktov (A. Červeňák), vrátane stretnutia dvoch právd v 20. rokoch nášho letopočtu (kresťanstvo a starožidovstvo, resp. Judey z Ríma) i v 20. rokoch 20. storočia (stretnutie pravdy revolúcie i pravdy jej triednych antagonizmov). Referáty vyvolali živý ohlas a diskusiu, ktorá vysoko hodnotila obidva príspevky. Dostali sme ponuku na vytvorenie spo-

ločného programu výskumu romantizmu (jeho dejín, teórie i perspektív).

28. mája sme prednášali na MOSKOVSKÉJ ŠTÁTNEJ UNIVERZITE (A.Červeňák: Slovensko-ruské literárne vzťahy od najstarších čias po dnešok, N. Muránska: Slovenský model literatúry v škole), čím sme nadviazali neexistujúce dobré vzťahy medzi našimi školami a slavistickými katedrami. Túžba moskovských filozofov po návšteve Slovenska, ich veľký záujem o život a prácu mladej generácie na Slovensku boli súčasťou záujmu vedenia katedier po hlbšej vedeckej (dokonca grantovej) spolupráci medzi našimi školami a vedeckými inštitúciami.

Desať dní strávených v Moskve a Tveri sú za nami, ale zostanú ešte dlho v nás: stretnutia s Moskvou, besedy a diskusie s ruskými a zahraničnými predstaviteľmi vedy a kultúry, spoločenských organizácií a cirkevných zastúpení utvrdili v nás presvedčenie, že Rusko, Slovakia, Európa a Svet robia veľa (okrem ich politikov), aby život na našej planéte naďalej rozvíjali v duchu mieru a spolupráce, porozumenia a úcty každého voči každému ako rovnoprávnemu občanovi.

Prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc.
Doc. Natália Muránska, PhD

P.S. Tejto nezabudnuteľnej cesty do Moskvy a Tveru (kde sme okrem povedaného odovzdali mnohým priateľom naše knihy a zborníky a tlmočili veľké pozdravy slovenských a slovanských občanov našej republiky) mohol som sa osobne zúčastniť najmä vďaka sponzorskej podpore Združeniu slovanskej vzájomnosti a jeho predsedu doc. Dr. Jozefa Mravíka, CSc. Vyjadrujem im týmto srdečné poďakovanie. Verím, že poznatky, zážitky a skúsenosti, získané počas tohto pobytu, využijeme aj v práci ZSV.

Nový Mnichov

Jiří Dienstbier

Podle bývalého ministra zahraničí Jiřího Dienstbiera je vyhlášení nezávislého Kosova krokem proti evropské integraci a Praha by je neměla uznat. Přirovnání k mnichovské dohodě nepovažoval za nijak přehnané.

„Održení území státu pro to, že na něm žijí lidé mluvící jiným jazykem, je srovnatelné s odtržením československého pohraničí po mnichovské dohodě. Už proto bychom se neměli na opakování Mnichova podílet,“ uvedl Jiří Dienstbier, který byl v letech 1998 – 2001 zvláštním zpravodajem Komise pro lidská práva OSN pro země bývalé Jugoslávie.

V komisi působil právě v době, kdy začal odboj kosovských Albánců, kvůli kterému NATO v roce 1999 podnikalo dva měsíce nálety na Jugoslávskou svazovou republiku, které vládl Slobodan Milošević a kterou tehdy tvořily Srbsko a nyní už samostatná Černá Hora.

Podle Dienstbiera by Praha neměla jednostranně vyhlášenou nezávislost Kosova uznat. „Uznat Kosovo bychom neměli. Přinejmenším proto, že je to v rozporu s mezinárodním právem.“ Dienstbier řekl, že názor současného prezidenta Václava Klause, že by se Kosovo nemělo uznat, považuje za rozumný. Zdůraznil i význam postoje České republiky. Pokud by Kosovo neuznala, mělo by to velkou váhu, neboť Česká republika se nepotýká s problémem separatistů.

Upozornil i na skutečnost, že zejména na Srby obývaném severu Kosova se nacházejí ložiska surovin. „Také proto kosovští Albánci vášnivě touží se zmocnit tohto teritoria“, uvedl bývalý ministr zahraničí.

Předpovídat další vývoj však podle něj není v tuto chvíli možné. Stejně tak jako důsledky tohto kroku, protože se otevřela Pandořina skříňka. Po vyhlášení nezávislosti Kosova separatisté na celém světě získali inspiraci a o nezávislosti už uvažují ve Španělsku nejen Baskové, ale také Katalánci, stejně jako frankofonní Kanadčané v Quebecu.

Upozornil tiež na paradox, že „dvoumiliónové Kosovo tuto šanci mělo, zatímco 40 milionů Kurdů ne“.

Slovanská vzájemnost č .109/2008

Za záchranu (nielen) dolnej lužičtiny

Ludovít Petraško

Najmenší (západo)slovanský národ Lužickí Srbi sú v špecifickom postavení. Nemajú materskú krajinu, odkiaľ by mohli čakať podporu, a tak sa ne jeden pokladá skôr za príslušníka národa, nie menšiny. Keďže v Nemecku sa národnosť stotožňuje s občianstvom, počet Lužických Srbov sa zisťuje nie azda pri sčítaní obyvateľstva, ale formou dotazníkov podľa toho, ako sa rozpráva v rodine na škále od „výlučne“ po „občas“. Z nich vyplynulo, že Dolných Lužičanov je okolo päťtisíc, Hornolužičanov (ich jazyk je príbuzný skôr s češtinou) desať ráz viac. Súčasnú situáciu komplikuje navyše fakt, že sa delia na Horných a Dolných Lužičanov. Historický vývin nedovolil, aby oba dialekty splynuli do jedného spisovného jazyka.

Aj po zjednotení krajiny asimilácia pokračuje, ba podľa chmúrnych prognóz sa o pár desaťročí nenájde človek, ktorý by si dolnú lužickú srbčinu (vzdialene pripomína poľštinu) osvojil ako materinský jazyk. Dnešný stav podnietil k zorganizovaniu medzinárodného kolokvia pod provokatívnym názvom *Dá sa ešte lužická identita a jazyk zachrániť?*, ktoré sa konalo 15. a 16. novembra 2007 v Cottbuse, po lužicky Chočebuze. Ich prítomnosť vo voľakedajšom centre tohto etnika prezrádzajú už len dvojjazyčné označenia ulíc a Dolnolužické gymnázium. Ako spoluusporiadateľ sa na ňom ďalej podieľal Zväz Lužických Srbov Domowina, Mašica Serbska a Brandenburská technická univerzita, ktorá poskytla priestory.

V referátoch sa hovorilo o lužickosrbskej identite vo všeobecnosti (L. Šatava z Karlovej univerzity, C. Ratajczaková), aj ako predmete nemeckej politiky (M. Neumann, Univezita Postupim), o jazyku ako kultúrnej pamäti (S. Gross z domácej univerzity), Ľ. Petraško z Prešov-

skej univerzity informoval o postavení menšín na Slovensku. Zo svojho diela čítal žijúci klasik dolnolužickej literatúry Jurij Koch (po slovensky vyšiel jeho román *Návrat snov*.)

Účastníkmi podujatia boli napospol ľudia, ktorým, ako ukázala prudká diskusia na záver, ležia perspektívy lužickej srbčiny na srdci: učitelia, študenti, záujemcovia, vrátane Nemcov, ktorí žijú v tomto priestore. Alarmujúca situácia podnecuje k nekonvenčným riešeniam, ktoré prinášajú isté plody. Dr. Madlena Norbergowa, organizátorka i moderátorka podujatia, je koordinátorkou projektu *Witaj*, podľa ktorého sa má už v materskej škôlke začať s dvojjazyčnou výchovou. Vďaka tomu dnes ožíva lužická srbčina i tam, kde ju už dlho nebolo počuť. Aj toto je hádam dôvod na – akokoľvek opatrný – optimizmus.

(krátené)

Jubileá v druhom štvrt'roku 2008

Premýšľaj, ako veľmi potrebujeme dobré príklady, a uznáš, že spomienka na veľké osobnosti je práve taká osožná, ako ich skutočná prítomnosť.

Seneca

Júl

- 2. júla 1983 zomrel v Bratislave slovenský dirigent a skladateľ **Bartolomej Urbanec**. Pôsobil ako dirigent v Lúčnici a SLUK-u, Symfonic-
kom orchestri Čs. rozhlasu v Bratislave a aj ako riaditeľ Novej Scé-
ny. Je autorom skladieb štylizovaného folklóru pre tanečné a spe-
vácke súbory, ale aj opier Tanec nad plačom, Majster Pavol. Tvoril
aj symfonické básne, scénickú hudbu k rozhlasovým hrám a filmom.
– **25. výročie smrti.**

- 2. júla 1928 sa narodila v Bratislave slovenská etnografka a vý-
tvarná fotografka **Ester Plicková**. Pracovala v Slovenskom národ-
nom múzeu a v Národopisnom ústave SAV v Bratislave. Orientova-
la sa na ľudovú kultúru – hrnčiarstvo, keramiku, banícky výtvarný
prejav a národopisnú muzeológiu. Autorka kníh Pozdišovské hrn-
čiarstvo, Maľované salaše, Jadran, Dunaj v Československu, Ban-
ská Štiavnica a i. Výtvarné fotografie vystavovala aj v Bagdade. –
80. výročie narodenia

- 3. júla 1883 sa narodil spisovateľ **Franz Kafka**, pražský rodák
píšuci po nemecky. Zomrel 3. 6. 1924 – **125. výročie narodenia.**

- 6. júla 1928 zomrel vo Viedni slovenský advokát, politik a publicista **Ludovít
Miloš Mičátek**. Narodil sa v Kisači v bývalej Juhoslávii. Vyštudoval právo
a pôsobil v advokátskej praxi. Bohatú kultúrnu činnosť vykonával medzi
krajanmi na Dolnej zemi, zaslúžil sa o poslovenčenie stredných škôl a
vytvoril pre ne študijný národný program. – **80. výročie smrti.**

- 6. júla 1928 zomrel vo Vrútkach dramatik, organizátor slovenské-
ho ochotníckeho divadla **Zdeněk Novák**. Narodil sa 18. januára

1897 vo Vyškove. Začal pracovať ako úradník na železnici vo Vrútkach, od roku 1924 sa venoval organizácii ochotníckeho divadla. Bol tajomníkom ÚSOD-u v Martine, redaktorom divadelných časopisov, organizátorom požičovne kostýmov. Autor a upravovateľ divadelných hier. Napísal divadelnú príručku pre ochotníkov. – **80. výročie smrti.**

– 6. júla 1928 sa narodil v Krupine slovenský herec **Viliam Polónyi**. Pôsobil v činohre Divadla J. G. Tajovského vo Zvolene, v činohre Novej scény v Bratislave a v Divadle Andreja Bagara v Nitre. Od žánrových figúrok prešiel k rolám s výrazným charakterom (Tesnošil v hre Všetko naopak, Palárikov Drotár). Účinkoval aj vo filmoch (Štvorylka, Pacho, hybský zbojník a i.). – **80. výročie narodenia.**

– 13. júla 1873 zomrel v Brezovej pod Bradlom organizátor družstevníctva, učiteľ a osvetový pracovník **Samuel Jurkovič**. Narodil sa 9. februára 1796 v Brezovej pod Bradlom. Tridsať rokov učil v Novom Meste nad Váhom a v Sobotišti, desať rokov bol notárom v Brezovej pod Bradlom a vo Vrbovom. Zakladateľ učiteľských a čitateľských spolkov, školských knižníc a nedeľných škôl. Propagoval nové plodiny a modernizáciu poľnohospodárstva. Bol spoluzakladateľom Slovenského národného divadla nitrianskeho (1841) a zakladateľom prvého úverového družstva v Európe – Spolku gazdovského v Sobotišti. Zaoberal sa výchovou dospelých, písal učebnice pre školy. Podporovateľ a propagátor národných podujatí. – **135. výročie smrti.**

– 8. júla 1903 sa narodil v Košiciach slovenský športovec, ľahký atlét **Jozef Koščák**. Venoval sa viacerým druhom športu – futbalu, tenisu, cyklistike, zápaseniu. Najväčšie úspechy dosiahol vo vytrvalostnom behu na 5 a 10 kilometrov. Jeho rekord v behu na 5 km (15'12'') prekonal až Emil Zátopek. Koščákov rekord na trati Devín – Bratislava prekonal až v roku 1967. V roku 1928 sa zúčastnil na olympijských hrách a v roku 1934 bol finalistom na Majstrovstvách Európy v Turíne. Zomrel 10. januára 1979 v Brne. – **105. výročie narodenia**

- 24. júla 1848 sa narodil v Rozložnej advokát, pedagóg a historik **Július Botto**. Popredný predstaviteľ národného a kultúrneho života v Gemeri. Venoval sa národným dejinám. Za prácu Slováci, vývin ich národného povedomia a Krátka história Slovákov – ho maďarská vláda súdne stíhala. Napísal aj Dejiny Matice slovenskej. Prispieval do mnohých slovenských časopisov. Zomrel 29. septembra 1926 v Revúcej. – **160. výročie narodenia**.
- 26. júla 1908 sa narodil **Gossens Salvador Allende**, jeden zo zakladateľov Chilskej socialistickej strany. V roku 1970 bol zvolený za prezidenta. Uskutočňoval množstvo sociálnych a hospodárskych zmien. Dňa 11. septembra 1973 bol zabitý počas fašistického prevratu. – **100. výročie narodenia**.
- 27. júla 1933 sa narodil v Prešove slovenský literárny vedec **Anton Popovič**. Pôsobil v Ústave svetovej literatúry a jazykov SAV v Bratislave. Ako profesor na Pedagogickej fakulte v Nitre viedol Kabinet literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky. Napísal množstvo odborných publikácií – Preklad a výraz, Poetika umeleckého prekladu – rozpracoval typológiu a štruktúru metatextov a teóriu literárnej metakomunikácie. Napísal knihu Ruská literatúra na Slovensku v rokoch 1863 – 1875. Zomrel 24. júna 1984 v Bratislave. – **75. výročie narodenia**.

August

- 4. augusta 1863 sa konalo v Turčianskom Svätom Martine zakladajúce zhromaždenie prvého celonárodného kultúrneho spolku **Matice slovenskej**. Jej hlavná úloha bola vydavateľská, ale pre Slovákov bola všetkým. Zjednotila Slovákov rozdelených náboženstvom – na jej čele stál katolícky biskup Štefan Moyses, podpredsedom bol evanjelický superintendent Karol Kuzmány. Založila prvé slovenské múzeum, zriadila vedecké odbory, vydávala prvý po slovensky písaný vedecký časopis Letopis Matice slovenskej. Sústredila okolo seba 1200 členov a vyše dvanásťtisíc darcov a priaznivcov. Bola najväčšou prekážkou maďarizátorom pri ich snahe utvoriť v Uhorsku jednotný maďarský národ. Protiprávne ju – ako jedi-

nú zo slovanských matíc – v roku 1875 zatvorili. Obnovená bola po rozpade Rakúsko-Uhorska v roku 1919. – **145 rokov od vzniku.**

- 5. augusta 1928 sa narodila v Trenčíne činoherná, filmová, televízna a rozhlasová herečka **Eva Kristinová**. Bola členkou činohry SND v Bratislave, predstaviteľka lyrických i dramatických postáv. Výborná recitátorka, povzniesla slovenskú prednesovú školu na vynikajúcu úroveň. Obhajkyňa slovenských národných záujmov, členka členka Výboru Matice slovenskej. – **80. výročie narodenia.**
- 6. augusta 1928 sa narodil v Rhone Island americký maliar slovenského pôvodu **Andy Warhol**. Je zakladateľom a významným predstaviteľom pop-artu. Bol aj filmárom. Rodičia pochádzali z východného Slovenska. V Medzilaborciach založili múzeum rodiny Warholovcov. – **80. výročie narodenia.**
- 8. augusta 1748 sa narodil v Častkovciach cirkevný hodnostár, biskup **Ján Anton Révai** (Révay). Pochádzal zo známeho šľachtického rodu, stal sa spišským biskupom a županom Turčianskej a Oravskej stolice. Vysoký predstaviteľ katolíckej hierarchie po tolerančnom patente plne rešpektoval náboženskú znášanlivosť. Podporoval školy, založil základiny na podporu študentov, staval kostoly a dal postaviť kúpeľnú budovu v Ľubovnianskych kúpeľoch. Zomrel 9. januára 1806 v Spišskom Štiavniku. – **260. výročie narodenia.**
- 12. augusta 1928 zomrel v Bratislave novinár, politik a krajanský pracovník **Ignác Gessay**. Od roku 1898 pôsobil medzi krajanmi v USA ako funkcionár viacerých spolkov. Pripravoval Cleveland-skú dohodu a podpísal Pittsburskú dohodu. Zakladateľ Slovenskej ligy na Slovensku. – **80. výročie smrti.**
- 16. augusta 1938 zomrel v Ružomberku katolícky kňaz, náboženský spisovateľ, politik, zakladateľ Slovenskej ľudovej strany **Andrej Hlinka**. Bol signatárom martinskej Deklarácie slovenského národa a vedúcim predstaviteľom slovenského autonomistického hnutia. Poslanec Národného zhromaždenia, predseda Spolku sv. Vojtecha a člen výboru MS. – **70. výročie smrti.**

- 17. júla 1913 zomrel v Krásne barón, statkár, agrometeorológ **Gregor Friesenhof (Vogel)**. Narodil sa 9. januára 1840 v Sankt Peterburgu, bol syn rakúskeho diplomata G. Friesenhofa. Zaslúžil sa o rozvoj meteorológie a jej uplatnenie v poľnohospodárstve. Jeho meteorologická stanica v Nedanovciach (1866) bola prebudovaná na agrometeorologické observatórium – bolo prvé v Uhorsku. Navrhol utvorenie staníc na pozorovanie búrok. V roku 1872 inicioval vznik Hospodárskeho spolku údolia Nítry. V Nedanovciach založil dielňu na poľnohospodárske stroje, ktorá zásobovala strojmi roľníkov v troch župách. Venoval sa astronómii a archeológii. Zvolili ho za člena prvého výboru Matice slovenskej. – **95. výročie smrti**
- 20. augusta 1908 zomrel v Kremnici spisovateľ, lekár a prírodovedec **Gustáv Kazimír Zechenter** pseud. Laskomerský. Účastník revolúcie 1848 vo Viedni a národných podujatí. Písal satirické články, cestopisné črty, poviedku i autografiu, maliar, geológ a botanik. – **100. výročie smrti**.
- 27. augusta 1928 narodil sa v Kubrej slovenský pästiar, olympionik a tréner **Ján Zachara**. Pri Váhu hrával futbal, pretože bol útlej postavy, chcel byť brankárom. V pätnástich rokoch začal trénovať box. Rýchlo zvyšoval výkonnosť a vo svojej váhovej kategórii – do 57 kg – sa po 2. svetovej vojne stal najlepším boxerom v ČSR. Bol dvojnásobným majstrom Slovenska, štvornásobným majstrom ČSR a na olympiáde v Helsinkách získal vo svojej váhovej kategórii zlatú medailu. Po roku 1956 sa stal trénerom a jeho oddiel získal tituly majstra republiky v družstvách. – **80. výročie narodenia**.
- 28. augusta 1908 sa narodila v Blatnici poetka, prekladateľka, redaktorka a vydavateľská pracovníčka **Maša Hal'ámová** vl. menom Pullmanová. Najskôr pôsobila ako úradníčka vo Vysokých Tatrách, dvadsať rokov bola redaktorkou v Mladých letách. Od ľúbostných motívov prechádzala k zobrazeniu tatranskej prírody a k sociálnym motívom. Tvorila básne i literatúru pre deti, ktorú prekladala aj z ruštiny, lužickosrbčiny a češtiny. Dlhoročná členka výboru MS. Zomrela 17. júla 1995 v Bratislave, pochovaná je na Národnom cintoríne v Martine. – **100. výročie narodenia**.

– 29. augusta 1944 vypuklo **Slovenské národné povstanie**. – **64. výročie**.

September

– 1. septembra 1992 prijala Slovenská národná rada **Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky**. – **16. výročie**.

– 1. septembra 1748 zomrel v Banskej Bystrici barokový spisovateľ a editor **Samuel Hruškovic**. Narodil sa 1. apríla 1694 v Krupine. Bol učiteľom, farárom, rektorom a superintendentom banského okolia. Skladal príležitostné verše, epigramy a najmä náboženskú lyriku, pokúsil sa aj o drámu. Napísal slovenské modlitby, latinské dišputy, katechizmus i latinskú autobiografiu. Bol editorom a vydavateľom dvoch vydaní Tranovského Cithara sanctorum. – **260. výročie smrti**.

– 5. septembra 1873 zomrel v Dolnom Kubíne folklorista, hudobník, spisovateľ a stoličný úradník **Anton Pavel Bulla**. Narodil sa 29. januára 1843 v Ústí nad Oravou. Vyštudoval právo v Bratislave a pôsobil na Orave. V Dolnom Kubíne založil a viedol spevokol, zbieral a upravoval ľudové piesne, pokúsil sa aj o drámu. Na matičný súbeh v roku 1864 poslal veselohru, nezískala však cenu. – **135. výročie smrti**.

– 7. septembra 1848 zomrel v Banskej Bystrici náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár a riaditeľ gymnázia **Matej Kováč**. Narodil sa 15. februára 1790 v Banskej Štiavnici. Zaslúžil sa o rozvoj školstva v Banskej Bystrici. Zaoberal sa cirkevnými dejinami a posmrtno vydali niektoré jeho kázne. V roku 1847 zastupoval banskobystrickú kapitulú na uhorskom sneme. – **160. výročie smrti**.

– 8. septembra 1783 sa narodil v Slovenskej Ľupči etnograf, historik a evanjelický kňaz **Samuel Reuss**. Aktívny účastník revolúcie 1848 – 1849. Ako historik obhajoval tézu o slovanskom osídlení Gemera a Horehronia už v predhistorickej dobe. Zbieral ľudové rozprávky a povesti. Svojou zberateľskou prácou inšpiroval aj zbe-

- rateľské hnutie generácie štúrovcov. Zomrel 22. decembra 1852 v Revúcej. – **225. výročie narodenia**
- 9.septembra 1873 zomrel v Rimavskej Píle hudobný skladateľ, učiteľ, zberateľ ľudových piesní **Ľudovít Vansa**. Autor prvých slovenských skladieb pre spev a klavír na texty slovenských básnikov. Vydal Piesne sokolov tatranských. Zozbieral s nápevmi vyše 250 piesní. – **135. výročie smrti**.
- 10. septembra 1908 sa narodil v Dolnej Cerekvi v Čechách kapelník a hudobný skladateľ **Karol Pádivý**. Zaslúžil sa o rozvoj dychovej hudby na Slovensku, inicioval festivaly dychových orchestrov v Leviciach, Brezne, Hnúšti. V súčasnosti sa uskutočňuje prehliadka dychových hudieb „Pádivého Trenčín“.Referent MS v Martine. Skomponoval asi 110 skladieb. Zomrel 25. septembra 1965 v Trenčíne. – **100. výročie narodenia**.
- 10. septembra 1923 sa narodil v Ilave profesor cirkevných dejín, čestný kanonik nitrianskej kapituly **Anton Bagin**. V knihe Spolupatróni Európy sa zaoberal významom a účinkovaním sv. Cyrila a sv. Metoda. Pozornosť venoval aj Gorazdovi, cirkevnému umeniu a cirkevným dejinám. – **85. výročie narodenia**.
- 11. septembra 1748 sa narodil v Krupine barokový básnik a dramatik, hudobný skladateľ, piarista **Benedikt Slavkovský**. Pôsobil ako profesor humanitných predmetov na piaristických školách. Písal oslavné verše v latinčine i školské drámy, ku ktorým skladal aj hudobný doprovod. Niektoré latinské školské hry predviedol v Prievidzi. Bol riaditeľom gymnázií a predstaveným kláštorov v Nitre, Prievidzi, Krupine. – **260. výročie narodenia**.
- 16. septembra 1848 vznikla vo Viedni **Slovenská národná rada** ako prvý vrcholný politický i vojenský orgán Slovákov. Tvorili ju predsedovia J. M. Hurban, L. Štúr, M.M. Hodža, tajomníkmi boli B. Nosák-Nezabudov a D. J. Bórik. Vojenský poradcovia boli Česi – B. Bloudek, B. Janeček a Fr.X. Zach. Organizovala ozbrojené vystúpenie v revolučných rokoch 1848 – 1849. – **160. výročie vzniku**.

- 21. septembra 1888 sa narodil v Kostolišti maliar, grafik, ilustrátor a výtvarný pedagóg **Martin Benka**. Pôsobil v Prahe, Bratislave a Martine. Je zakladateľskou osobnosťou slovenského výtvarného umenia. Od mladosti sa venoval krajinárstvu a prepracoval sa k svojskému chápaniu slovenskej krajiny, monumentalizoval slovenskú prírodu.. Syntézou jeho prác boli kompozície Drevári pod Ďumbierom a Slovenská kultúrna jar, znázorňujúca príchod Cyrila a Metoda. Jeho meno nesie múzeum-galéria v Martine. Venoval sa aj hudbe. Zomrel 28. júna 1971 v Malackách, pochovaný je na Národnom cintoríne v Martine. – **120. výročie narodenia**
- 23. septembra 1928 – deväť rokov po tragickom skone M. R. Štefánika – bola na Bradle odhalená **Štefánikova mohyla**. Projektoval ju národný umelec, výrazný predstaviteľ slovenskej i stredoeurópskej architektúry Dušan S. Jurkovič (1868 – 1947). Pomník bol v tom čase najkrajším pamätníkom svojho druhu v Európe. Mohyla bola zrekonštruovaná v rokoch 1989 – 1996. – **80 rokov od vzniku**.
- 25. septembra 1908 sa narodil v Pezinku hudobný skladateľ, vysokoškolský pedagóg **Eugen Suchoň**. Tvorca slovenských opier (Krútnava a Svätopluk) monumentálnej fresky z počiatkov národných dejín. Pozornosť domácej i zahraničnej verejnosti vzbudili jeho skladby kantáta Žalm zeme podtatranskej a Baladická suita a i. Organizátor hudobného života, patrí medzi vedúce osobnosti Slovenskej moderny. Dlhé desaťročia sa venoval výchove hudobných pedagógov. Zomrel 5. augusta 1993 v Bratislave. – **100. výročie narodenia**.
- 26. septembra 1908 sa narodila v Predajnej činoherná, filmová, televízna a rozhlasová herečka **Alžbeta (Beta) Poničanová**, rodená Kindernayová. Od roku 1938 do roku 1980 (do dôchodku) bola členkou činohry Slovenského národného divadla v Bratislave. Učila aj na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Prepracovala sa k náročným psychologickým charakterom ženských postáv. Pre kultivovaný hlasový prejav bola aj obľúbenou rozhlasovou herečkou. Zomrela 18. decembra 1987 v Bratislave – **100. výročie narodenia**.

PhDr. Michal Eliáš, CSc.

